

“TÜRK HUKUKUNDA DERNEK GENEL KURUL GÜNDEMİNDEKİ ÖNERİNİN RET İLE SONUÇLANDIRILMASI İÇİN RET KARARI GEREKLİ MİDİR?” ÇEKİMSER OYLAR EKSENİNDE BİR ANALİZ.

“Is a Resolution of Rejection by an Association’s General Assembly Needed in Order to Finalize a Proposal by Rejection According to Turkish Law?” An Analysis Within the Scope of the Abstention Votes.

Ali ŞAHBAZ*

ÖZET

Derneklerin ana organlarından birisi olan genel kurullarda oylaması yapılan önerilerin sonuçlandırılması şekillerinden birisi olan önerinin reddi için, genel kurulun ret kararı almasının gerekip gerekmediğine ilişkin öğretide ve uygulamada farklı görüşler ileri sürülmektedir. Öne çıkarılacak bakış açısına göre zıt sonuçlara varılması mümkündür. Bu tartışmanın çözülmesi gerekmektedir. Çekimser oylar olmaksızın bu sorun çözülebilecek ise de çözüm eksik olacaktır, o halde çekimser oyların etraflıca ele alınması bu sorunun çözümüne katkı sunacaktır. Bu sebeple çekimser oyların kabul ve ret oyları gibi oy olup olmadıkları ile genel kurullarda kullanılıp kullanılmayacakları soruları yanıtlanmalı ve çekimser oyların oyların sayımı sırasındaki hükmünün ne olduğu üzerinde durulmalıdır. Çekimser oylara ilişkin bu sorunlar çözüldükten sonra genel kurulun ret kararı almasının gerekip gerekmediği sorunu daha berrak bir şekilde çözülebilecektir. İşbu

Makalenin Geliş Tarihi: 29.01.2024, **Makalenin Kabul Tarihi:** 06.03.2024.

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Öğrencisi, E-posta: alisahbazhukuk@gmail.com, ali.sahbaz@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2044-4907. İşbu makale 28/11/2016 tarihli ve 29902 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin 19. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı’nın bir parçası olacak şekilde hazırlanmıştır.

çalışmada bu iki sorun birisi ön sorun diğeri ise ana sorun olarak tartışılmakta ve farklı ihtimaller ışığında ele alınmaktadır. Varılan sonuçlara göre çekimser irade açıklamaları birer oydur, kullanılmaları karine olarak mümkündür ve oyların sayımındaki etkileri çekimser oy şeklinde olmalıdır. Genel kurulun bir öneriyi ret ile sonuçlandırabilmesi için ise ret kararı alması gerekmektedir. Bu sonuçlar çeşitli sayısal örnekler ile de gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çekimser oy, dernek genel kurul kararı, genel kurulda oylanan önerinin ret ile sonuçlanması, irade serbestisi, hukuki işlem

ABSTRACT

There are different opinions in the doctrine and practice as to whether the general assembly should adopt a rejection decision for the rejection of the proposal, which is one of the ways of finalizing the proposals voted in the general assemblies. It is possible to reach opposite conclusions according to the perspective to be emphasized. Even if this problem can be solved without abstentions, the solution will be incomplete; therefore, an examination of abstentions will contribute to the solution. For this reason, the questions of whether abstentions are votes like acceptance and rejection votes and whether they can be used in general assemblies and what is their effects during the counting of votes should be analyzed. After resolving these issues, the main question can be resolved more clearly. In this study, these two problems are discussed by considering different possibilities. According to the conclusions reached, abstentions are votes, their use is presumptively possible and their effect in the counting of votes should be as abstentions. For the general assembly to reject a proposal, it must adopt a resolution of rejection. These conclusions are illustrated with numerical examples.

Keywords: Abstention vote, resolution of an association's general assembly, finalizing a proposal with a rejection decision by the general assembly, freedom of will, legal action

KISALTMALAR

AY: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

bkz.: bakınız

C.: Cilt

DerK: Dernekler Kanunu

DerY: 31.03.2005 tarih ve 25772 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış
olan Dernekler Yönetmeliği

dn. : dipnot

E.: Esas numarası

f: fıkra

HD: Hukuk Dairesi

İHAS: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi

K. Karar numarası

N.: Paragraf numarası

TBK: Türk Borçlar Kanunu

TMK: Türk Medeni Kanunu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

vd.: ve devamı

Y: Yargıtay

I. GİRİŞ VE SORUNUN ORTAYA KOYULMASI

Çekimser olmak, sözlükte oy vermekten, eğilim göstermekten ya da bir şey yapmaktan kaçınmak, kararsız olmak veya taraf olmamak olarak tanımlanmaktadır¹. Bir sorun karşısında çekimser kalmak hali ile hayatın pek çok alanında karşılaşılabılır. Örneğin, bir kimse, bir arkadaş grubu içerisinde karar alınırken çekimser kalabileceği gibi, kendisine doğrudan sorulan bir soruya verilebilecek iki yanıtta birisini, genelde “evet” ya da “hayır” yanıtları, seçmeyerek de çekimser kalabilir.

Çekimser olmak için en az iki tarafın olduğu bir birleşim ve taraflarca yapılacak tercihler ile çözülebilecek bir sorunun bulunması gerekmektedir.

¹ TDK Büyük Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.12.2023).

Tarafların olumlu-olumsuz gibi tercihleri olabileceği gibi, sorunun niteliğinden kaynaklanan başka üçüncü tercihleri de olabilir. Çekimser kalan kişi ise tarafların bu tercihlerine onay vermemektedir². Bu durum, çekimser oyun sonucudur. Bu onay vermeme, çekimser oy kullanan kişinin henüz bir tercihe tam anlamıyla ikna olmamış olmasından kaynaklanabileceği gibi, somut olaydan kaynaklanan başka bir sebeple de olabilir³.

Çekimser kalmanın bu geniş pratiği kendisini hukuk alanında da göstermiştir. Örneğin, tüzel kişilerin yetkili organlarında alınacak kararların oylamalarında organ üyelerinin çekimser kalmaları söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda da o kişinin çekimser oyunun, organın iradesinin şekillenmesine nasıl etki edeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorun yasama organının oylamalarında, belediye meclis toplantılarında, ticaret şirketleri veya adi ortaklıkların ya da dernekler gibi tüzel kişilerin çeşitli kurullarında ortaya çıkabilir. Tüzel kişilerin bazılarında bu sorun bizzat kanun koyucu tarafından çözümlenmiş, bazılarında ise çözümsüz bırakılmıştır⁴.

Derneklerin genel kurul kararlarının nasıl alınacağı, TMK m. 81’de “karar yeter sayısı” başlığı ile şu şekilde düzenlenmiştir: “(1.f) Genel kurul kararları, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla alınır. Şu kadar ki, tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir.”. Görüleceği üzere, kanun maddesinde dernek genel kurul kararlarının alınmasında çekimser oyların kullanılıp

² Çınar Can Evren, “İdare Hukukunda Kurul Üyesinin Çekimser Oy Kullanması,” *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, 1 (Nisan 2020): 1553.

³ Bir kurulda çekimser oy kullanılmasının sebeplerine ilişkin bir liste yapılması kanımca mümkün değildir. Bu sebepler, çekimser irade beyanlarının sonucu, yani diğer tarafların oylarına katılmamak, üzerinden yapılacak çıkarımlarla saptanmaya çalışılacaktır. Öğretide Evren, çekimser oy kullanımının sebeplerine ilişkin çeşitli ihtimallerden söz etmektedir. Yazara göre sınırlı sayıda olmayan (“ilk akla gelen”) ihtimaller şunlardır: (i) çekimser oy verenin henüz bir taraf lehine ikna olmamış olması, (ii) çekimser oy verenin çekimser kalarak öneri hakkındaki düşüncesini açık etmek istememesi, (iii) benzer şekilde çekimser oy verenin öneri hakkında diğer üyelerden farklı düşündüğünü onlara belli etmek istememesi ve (iv) çekimser oy verenin ne düşünmesi gerektiğini, hatta belki oylamanın neye ilişkin olduğunu dahi bilmemesi. Bkz. Evren, “Çekimser,” 1554. Kanımca bunlara (v) çekimser oy verenin kurulun gündemdeki öneriyi sonuçlandırmasını önlemek istemesi ve (vi) tüzel kişinin işleyişinin önüne engeller çıkarmak istemesi gibi sebepler de eklenebilir. Bu irade beyanı hangi saikle yapılmış olursa olsun, sonucu çekimser oyun sonucu olacaktır ve bu sonuç da diğer tarafların görüşlerine katılmamaktır.

⁴ İdare hukukundaki durum hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Evren, “Çekimser,” 1555 vd.

kullanılmayacağı ya da kullanılmaları halinde bunların oylama sonucuna ne şekilde etki edeceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Aşağıdaki bölümlerde de açıkça görüleceği gibi⁵, çekimser oylara ilişkin savunulan perspektiflere göre dernek genel kurulunda yapılacak oylamanın akıbetiyle ilgili birtakım belirsizlikler ortaya çıkabilmektedir. Böylesi bir durumla karşılaşılması halinde, sorunun bağlayıcı hukuk kuralları çerçevesinde net bir şekilde belirlenmesi ve yine bu kurallar çerçevesinde çözülmesi; gerek dernek kurma özgürlüğünün tam anlamıyla kullanılabilmesi gerek kurulan derneğin amacına ilişkin faaliyetlerine devam edebilmesi gerekse daha makro ölçekte sivil toplum faaliyetlerine katılımın katılımcıların özgür iradelerini tam olarak yansıtabilecekleri şekilde sağlanabilmesi bakımından önemlidir.

Çekimser oyların kendine özgü bu durumu, işbu çalışmada dernekler ve genel olarak diğer özel hukuk tüzel kişileri açısından önemli bir sorunun çözümünde hareket noktası olarak ele alınacaktır. Bu sorun, tüzel kişilerin organlar eliyle karar almaları süreci ile ilgilidir. Tüzel kişiler, organları vasıtasıyla iradelerini açıklamaktadırlar. Organlar ise gündeme aldıkları önerileri oylayarak iradelerini açıklarlar. Bu oylamalar ile organın irade açıklaması arasındaki bağı ise kanun koyucunun belirlediği karar yeter sayısı sağlamaktadır. Acaba, tüzel kişinin organında oylaması yapılan önerinin reddedilmiş sayılabilmesi için, ret oyu veren üyelerin karar yeter sayısına ulaşarak bir “ret kararı” almaları gerekmekte midir, yoksa kabul oylarının karar yeter sayısına ulaşmaması halinde organ öneriyi reddetmiş mi sayılmalıdır?

İşbu çalışmada, tüzel kişiler açısından formüle edilmiş ve çeşitli tüzel kişiler açısından öğretisi ve mahkeme kararlarında ele alınmış olan bu sorun, dernek genel kurulları özelinde ele alınacaktır. Bunun ana sebebi, derneklerin özel hukuk tüzel kişileri açısından önemli rol oynamalarıdır. Gerçekten de dernekler, sivil toplum faaliyetlerinde önemli yer tutmaktadırlar. Bu sebeple, konunun onlar açısından ele alınması önem taşımaktadır.

Bu sorunun yanıtlanmasında çekimser oylar rol oynayacaklardır. Elbette çekimser oylar dışlanarak da bu sorun bir şekilde çözülebilir; ancak örnekleri izleyen bölümlerde görüleceği üzere, çekimser oylar dahil edildiğinde sorun daha girift bir hal almakta ve dolayısıyla sorunun olası bir çözümü daha

⁵ Bkz. aşağıda III, C. Ana Sorunun Çözümü.

kapsayıcı ve detaylı bir yapıya bürünmektedir. Bu da çözümün gücünü artırmaktadır. Bu sebeple bu sorunun çekimser oylar dışlanmadan, hatta mümkünse onlar ekseninde ele alınması gerekmektedir. O halde, çalışmanın ana sorunu, dernek genel kurulunda yapılan oylama sonucunda oylanan önerinin reddi için ret kararının gerekip gerekmediği olacak ve bu sorun çekimser oylar ekseninde çözülmeye çalışılacaktır.

Bu çerçevede, ilk olarak çalışmanın ana sorununun çözümü için ana eksen olacak olan çekimser oyların üzerinde durulacaktır. Böylelikle, uygulamacıları ve araştırmacıları bağlayıcı normların çekimser oylara ilişkin perspektifi yer yer dernek genel kurulu kararlarının da dışına taşacak şekilde ele alınarak ortaya koyulmuş olacaktır. Bu bölümde, çekimser kalmaya dönük irade açıklamalarının teknik olarak bir oy olup olmadığı sorunu ve dernek tüzüklerinde çekimser oylara ilişkin düzenlemeler yapıp yapılamayacağı sorunları da ele alınacaktır. Bu alt sorunlar, ön sorun olan çekimser oyların dernek genel kurulunda kullanılmasının mümkün olup olmadığı ve mümkün ise bu oyların hükmünün ne olduğu sorunlarının çözümü için belirleyici rol oynayacaklardır.

İkinci olarak ise çalışmanın ana sorunu üzerinde durulacak, konuya ilişkin ihtimaller de değerlendirilecektir. İhtimallerin meydana gelmesinde çekimser oylara ilişkin ön soruna getirilen çözüm önerileri de önemli rol oynayacaklardır. Çalışma, çalışmada varılan sonuçların ele alınacağı bir sonuç bölümü ile sonlandırılacaktır⁶.

⁶ Sorunların analizine geçmeden önce metodik bir soruna da değinmek gerekmektedir. Dernekler dışında hukukumuzda çeşitli özel hukuk ve kamu hukuku tüzel kişileri bulunmaktadır. Bunların organlarında da çekimser oylar kullanılabilmekte ve dernekler hukukundakine benzer sorunlar ile karşılaşılabilir. İşbu çalışmada, kamu hukuku tüzel kişileri ile diğer özel hukuk tüzel kişilerinde, özellikle şirketlerde, oylara ve çekimser oylara ilişkin ele alınan yaklaşımlara yer verilecektir; çünkü yaklaşımlar çoğunlukla dernekler hukuku açısından da savunulabilecek yaklaşımlardır. Şirketler hukukunda ileri sürülen görüşlerin dernekler hukukuna uygulanabilirliği (ya da tam tersi) sorunu başlı başına yeknesak olarak ele alınması gereken bir sorundur ve işbu çalışmayı aşacak düzeydedir. Yine de bu noktaya kısaca değinmek faydalıdır. TMK m. 5 çerçevesinde, TMK'da yer alan tüzel kişilere ilişkin hükümler özel hukukun diğer alanlarındaki boşlukları doldurmak için kullanılacaklardır. Derneklere ilişkin hükümler kanımca TMK m. 5 hükmünde anılan türden genel hükümler değildir, bu sebeple diğer özel hukuk tüzel kişilerinin çeşitli ilişkilerine uygulanmaları mümkün değildir. Aynı yaklaşım, özel hukuk tüzel kişilerine ilişkin hükümlerin derneklere uygulanmasını da engelleyecektir. Kanımca, tüzel kişilere ilişkin hükümlerden TMK m. 5 kapsamına girenleri TMK m. 47-55 hükümleridir. Ancak, işbu dipnotun en başında belirtildiği üzere, diğer özel hukuk tüzel

II. ÖN SORUN: ÇEKİMSER OYLARIN DERNEK GENEL KURULLARINDA KULLANILMASI MÜMKÜN MÜDÜR? MÜMKÜN İSE ETKİLERİ NEDİR?

A. Genel Olarak

Çalışmada ele alınacak ana sorunun çözülebilmesi için, sorunun çözümünde kullanılacak olan ana eksen olan çekimses oyların detaylı şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, ilk olarak bütün çalışmaya da ışık tutacak olan genel kurullarının işleyişi açıklanacak; izleyen bölümlerde de sırayla çekimses irade açıklamalarının oy olup olmadığı, oy oldukları sonucuna varılırsa bunların dernek genel kurullarında kullanılıp kullanılmayacakları ve kullanılmaları halinde oy sayımında hangi değere sahip oldukları üzerinde durulacaktır. Bu üç noktanın tamamında da çeşitli tartışmalar ve/veya ihtimallere yer verilecektir.

B. Dernek Genel Kurullarının İşleyişi

Bütün tüzel kişiler, bir konudaki iradelerini organları vasıtasıyla açıklarlar (TMK m. 50). Bu organların hangi konuda irade açıklamaya yetkili oldukları ve bu iradelerini hangi şartlarda açıklayabilecekleri, ilgili tüzel kişinin düzenlendiği kanunlarda yer almaktadır. Derneklerde de durum budur.

TMK m. 72'ye göre derneğin zorunlu organları üç tanedir: genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu. O halde, dernek genel kurulu da derneğin iradesini açıklayabileceği organlarından birisidir.

Dernek genel kurullarının işleyişi TMK, DerK ve DerY'de düzenlenmiştir. Çekimses oylara ilişkin açıklamalara ve tartışmalara geçmeden önce, bu hükümlerin ana eksenlerinin ortaya koyulması önem taşımaktadır. Böylece, dernek genel kurullarında çekimses oylarla ilgili olarak ele alınması gereken sorunlara dair hukuki temel ortaya çıkacaktır ve ele alınacak sorunlar da bu temel eksen üzerinde çözülmeye çalışılacaktır.

TMK m. 73'e göre dernek genel kurulu derneğin en yetkili kurulu olarak dernek üyelerinin tamamından oluşmaktadır. TMK m. 74-76 hükümlerinde dernek genel kurullarının toplanması düzenlenmiştir. Hükümlere göre dernek genel kurullarının çağrılı ve çağrısız toplantı olmak üzere iki toplanma

kişilerindeki tartışmalar ve bu tartışmalarda ileri sürülen çözüm önerileri, dernekler hukukunda da kendilerine yer bulabilecek tartışmalar ve çözüm önerileridir. Bu sebeple, işbu çalışmada bu tartışmalara ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

yöntemi bulunmaktadır. Çağrılı toplantılar iki farklı şekilde gerçekleşmektedir: TMK m. 74'e göre yapılan olağan toplantılar ve TMK m. 75'e göre yapılan olağanüstü toplantılar. Çağrılı olağan toplantılar tüzükte belirtilen zamanda yönetim kurulunun çağrısı üzerine yapılacaktır. Hükmün ikinci fıkrasında bir süre sınırı koyulmuştur. Bu toplantıların yapılmama süresi üç yılı aşamayacaktır. TMK m. 75'e göre ise olağanüstü çağrılı toplantılar; genel kurul, yönetim kurulu ya da denetim kurulunun gerekli gördüğü hallerde kendi çağrılı ya da derneğin üyelerinin beşte birinin yazılı başvurusu üzerine yönetim kurulunun yapacağı çağrı ile yapılmaktadır. Çağrısız toplantılar ise TMK m. 76'ya göre yapılmaktadır. Hükmü göre bütün üyelerin bir araya gelmeden yazılı katılımları ile aldıkları kararlar ile yine bütün üyelerin kanundaki çağrı usullerine uymaksızın fiziksel olarak bir araya gelerek alacakları kararlar geçerlidir ve bu kararlar olağan toplantı yerine geçmezler.

TMK m. 77'de genel kurul toplantısına çağrı düzenlenmiştir. Hükmü göre genel kurul için çağrıda bulunması gereken organ yönetim kuruldur ve çağrının genel kurul toplantı gününden en az on beş gün önce yapılması gerekir. Çağrının, toplantının günü, saati, yeri ve gündemini de içermesi gerekmektedir.

TMK m. 78'de ise toplantı yeri ve yeter sayısı düzenlenmiştir. Hükmü göre dernek tüzüğünde aksine hüküm bulunmadıkça dernek genel kurulu dernek merkezinde toplanacaktır. Toplantı yeter sayısı ise kural olarak toplantıya katılma hakkı bulunan üyelerin salt çoğunluğudur. Bunun istisnası hükmü göre tüzük değişikliği ve derneğin feshinin gündemde olmasıdır ve bu durumda katılma hakkı bulunan üyelerin üçte ikisinin katılımı aranmaktadır. İlk toplantıda yeter sayının bulunamaması halinde ise ikinci toplantıda dernek denetim kurulu ve yönetim kurullarının toplam üye tam sayısının iki katından az olamayacaktır.

TMK m. 79'da ise genel kurulun toplantı usulü düzenlenmiştir. Hükmü göre toplantının açılışından sonra toplantının yönetimi için bir başkan ve yeteri kadar başkan vekili ile yazman seçilecektir. Hükmün ikinci fıkrası ise gündemle bağlılık ilkesini düzenlemektedir. Hükmü göre genel kurul toplantısında sadece gündemde yer alan maddeler görüşülebilecektir. Toplantıda hazır bulunan üyelerin en az onda birinin yazılı istemi var ise, bu isteme konu maddelerin gündeme eklenmesi zorunludur. Görüldüğü üzere dernek genel kurulu sadece ya çağrıda belirtilmiş ya da toplantı sırasında üyelerin talep ettikleri gündem maddeleri üzerine karar almaktadır.

TMK m. 80 hükmünde ise genel kurulun görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Hükme göre genel kurul, üyeliğe kabul, üyelikten çıkarma, dernek organlarının seçimi ile organlara verilmemiş işleri görmeye yetkilidir. Genel kurulun bu hükümde sayılanlar dışında da çeşitli yetkileri söz konusu olabilir (örneğin TMK m. 88, 94 vb.), bu sebeple hükümdeki sayım sınırlı sayıda (*numerus clausus*) değildir. DerK m. 4/1/e hükmüne göre de dernek tüzüğünde dernek genel kurulunun görev ve yetkilerinin belirtilmesi zorunludur. TMK m. 80/2'ye göre genel kurul diğer organları denetleyen ve onları her zaman görevden alabilen organdır.

TMK m. 81 işbu çalışmanın ana odak hükmüdür ve dernek genel kurulunun karar yeter sayısını ve karar alma usulünü işaret etmektedir. Hüküm "karar yeter sayısı" başlığı ile şu şekildedir: "(1.f) Genel kurul kararları, toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla alınır. Şu kadar ki, tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları, ancak toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınabilir.". Hüküm izleyen bölümlerde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

TMK m. 82'de oy hakkından yoksunluk, TMK m. 83'te de dernek genel kurul kararlarının iptali düzenlenmiştir. TMK m. 83 hükmü şu şekildedir: "(1.f) Toplantıda hazır bulunan ve kanuna veya tüzüğe aykırı olarak alınan genel kurul kararlarına katılmayan her üye, karar tarihinden başlayarak bir ay içinde; toplantıda hazır bulunmayan her üye kararı öğrenmesinden başlayarak bir ay içinde ve her hâlde karar tarihinden başlayarak üç ay içinde mahkemeye başvurmak suretiyle kararın iptalini isteyebilir. (2.f) Diğer organların kararlarına karşı, dernek içi denetim yolları tüketilmedikçe iptal davası açılmaz. (3.f) Genel kurul kararlarının yok veya mutlak butlanla hükümsüz sayıldığı durumlar saklıdır.". Görüldüğü üzere hükümde herhangi bir özel iptal sebebi gösterilmemiş, genel iptal sebebi olarak kanuna ya da tüzüğe aykırılık düzenlenmiştir. Hükme göre dernek genel kurul kararlarının kural olarak geçersiz olması için mahkemenin iptal kararı vermiş olması gerekmektedir, istisnai durumlarda ise yokluk ve mutlak butlanla geçersizlik söz konusu olabilmektedir.

TMK'da yer alan dernek genel kurulunun işleyişine ilişkin hükümler bunlardır. Dernek genel kurullarının işleyişine ilişkin DerK'da da çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak DerK m. 9, 13, 15 ve 22 gösterilebilir. Bunlardan en önemlisi, dernek tüzüğüne koyulması zorunlu hükümleri düzenleyen DerK m. 4/1 hükmüdür. Hükümün d bendine göre dernek tüzüğünde genel kurulun toplanma şekli ve zamanı ile e bendine göre

genel kurulun görevleri ve yetkileri, oy kullanma ve karar alma usul ve şekilleri tüzükte gösterilmelidir.

Görüldüğü gibi, dernek tüzüğünde genel kurulda oy kullanma ve karar alma usullerine ilişkin hüküm koyulması zorunludur⁷. Eğer bu konuda bir düzenleme yapılmazsa, bu zorunluluğa aykırı davranılmış olacaktır. Bu aykırılığa ilişkin hükümde herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Bu hükme aykırılık, DerY m. 6 düzenlenmiştir. “*Kuruluş bildiri ve dernek tüzüğünün incelenmesi*” başlıklı hüküm şu şekildedir: “(1.f) Kuruluş bildiri ve ekinde verilen belgelerin doğruluğu ile dernek tüzüğü, alındı belgesinin düzenlendiği tarihten itibaren altmış gün içinde mülki idare amiri tarafından bizzat veya sivil toplumla ilişkiler birimlerine yetki verilmek suretiyle incelenir. İlçelerde kurulan derneklerin tüzükleri de ilgili valiliklerce incelenir. Yapılan inceleme sonucunda, tespit edilen Kanuna aykırılık veya noksanlığın giderilmesi kuruculardan yazılı olarak istenir. (2.f) Kuruluş bildiri ve ekleri ile dernek tüzüğünde, Kanuna aykırılık veya noksanlık bulunmadığı takdirde ya da Kanuna aykırılık veya noksanlığın yapılan tebligat üzerine otuz gün içinde giderilmiş olması halinde, mülki idare amirliği tarafından keyfiyet bir yazı ile dernek geçici yönetim kurulu başkanlığına derhal bildirilir. (3.f) Kanuna aykırılık veya noksanlık otuz gün içinde giderilmediği takdirde mülki idare amiri, yetkili asliye hukuk mahkemesinde derneğin feshi hakkında davanın açılması için durumu Cumhuriyet savcılığına bildirir.”. Görüldüğü gibi kanuna aykırılık ya da noksanlığın bulunması halinde dernek kurucularının yazılı beyanları ile giderilmesi hükümde gösterilen ilgili resmi makamlarca istenecektir.

Acaba bu hüküm, dernek tüzüğünde genel kurulda oy kullanma ve genel kurulun karar alma usulleri hakkında bir düzenlemenin bulunmaması halinde de uygulanacak mıdır? Kanımca, hükmün lafzı karşısında hükmün uygulanması gerekmektedir; zira hükümde tüzüğe eklenmesi gereken hususlar düzenlenmiştir. Bu hususların olmaması bu hükme aykırılık teşkil edecektir ve yukarıda anılan yaptırım uygulanabilir hale gelecektir. Hal bu ise de hükümde öngörülen yaptırımın uygulanmaması ile ise uygulamada sık sık maalesef karşılaşılabilir.

Bu noktada ikinci bir soru daha gündeme gelecektir: dernek tüzüğünde, anılan konulara yer verilmemesi halinde bu konularda DerK ya da diğer

⁷ Dernek tüzüğüne koyulması gereken kayıtların asgari kayıt oldukları yönünde bkz. Süleyman Yılmaz, *Kişiler Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 354.

kanunlarda benimsenen çözümün benimsendiği sonucuna varılabilir mi? Bir başka deyişle, tüzükte yer alması gereken hükümlerin yer almamasından doğan boşluk, DerK ya da diğer kanun hükümleri ile doldurulabilir midir? Kanımca DerK’da yer alan tüzüğe yazılması gereken hususları düzenleyen maddeler karşısında bu sorunun olumsuz yanıtlanması gerekmektedir. Dernek tüzüğünde kanundaki çözüm benimseniyor olsa dahi kanundaki çözümün yazılması ya da bunun benimsendiğinin dolaylı olarak da olsa gösterilmesi gerekmektedir; çünkü DerK m. 4 hükmüne göre dernek tüzüğünde genel kurulun karar alma usulüne ilişkin hükmün bulunması zorunludur. Kanun bu konuda, düzenleme kanunda yer alan hükümler olsa dahi, olumlu bir düzenleme istemektedir, Bir başka deyişle, DerK m. 4’te yer alan bir hususa ilişkin tüzükte susma yoluyla kanundaki çözümün benimsenmesi mümkün değildir, bu ihtimalde DerK’ya aykırılık söz konusu olmaktadır.

TMK m. 58/4’te kanundaki (TMK’daki) hükümlerin, hakkında dernek tüzüğünde hüküm bulunmayan konularda uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme kanımca DerK ve DerY’de yukarıda ele alınmış olan dernek tüzüğüne ilişkin hükümler dışındaki konulara ilişkindir. Başka deyişle, TMK m. 58/4 hükmü, DerK m. 4/1’deki konular dışındaki konulara ilişkin boşlukların giderilmesinde rol oynayabilecektir, yoksa DerK m. 4/1 hükmüne göre yazılması gereken hususların yazılmaması halinde buradan doğan boşlukların doldurulmasında rol oynamayacaktır. Kanun koyucunun kurduğu sisteme göre tüzükte yer alması gereken asgari hususlar belirtilmiş, asgari hususların dışında kalan konularda düzenleme yapma yetkisi kuruculara ve genel kurula bırakılmış, asgari hususların dışında kalan ve tüzükte düzenlenmeyen konularda da TMK m. 58/4 hükmüne göre kanundaki hükümlerin uygulanması tercih edilmiştir⁸.

TMK ve DerK dışında dernek genel kurullarına ilişkin DerY’de de çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlere örnek olarak DerY m. 7, 12-17, 53, 72-80 hükümleri verilebilir. DerY’de genel kurula ilişkin ana düzenlemeler 12-17 hükümleridir. Bu hükümlerde TMK ve DerK’da yönetmelikle

⁸ Hemen belirtmek gerekir ki, kanunda da yer almayan bir konu söz konusu olabilir. Nitekim, çekimser oylar bu türden bir konudur. Bu durumda çekimser oylara uygulanacak hükmün belirlenmesi gerekecektir. Böyle bir durumda da kanımca TMK m. 58/4’ün lafzında “kanun” şeklinde bir düzenleme yapılmış ise de tıpkı TMK m. 1’de olduğu gibi, bu hükümdeki “kanun” ifadesinden bütün pozitif hukuk normlarını anlamak gerekmektedir. O halde, uygulanacak hüküm, sadece kanun değil, herhangi bir bağlayıcı hukuk normu şeklinde ortaya çıkabilir.

düzenleneceği belirtilmiş olan birtakım konular ile bu kanun maddelerinin uygulanışına ilişkin konular düzenlenmiş ve yer yer anılan kanunlardaki hükümler tekrar edilmiştir.

C. Gündemdeki Öneriye İlişkin Çekimser Yöndeki İrade Açıklamaları Oy Mudur?

Çekimser oylara ilişkin ilk sorun, genel kurulda yapılan bir oylamada yapılan çekimser irade açıklamalarının, gündemin oylan maddesinin kabulü ya da reddi gibi oy niteliğindeki bir irade açıklaması olup olmadığı sorunudur. Bu çerçevede öncelikle oy kavramı üzerinde durulmalı ve oyun hukuki niteliğinin ne olduğu açıklığa kavuşturulmalıdır. Oy kavramının kapsamı belirlendikten sonra ise, dernek genel kurullarında kullanılacak çekimser oyların oy olup olmadıkları sorunu ele alınabilir. Bu sorun, sadece dernek genel kurulları açısından değil, diğer bazı özel hukuk tüzel kişilerinin organları açısından da ele alınması gereken, özel hukukun genel teorisine ilişkin temel bir sorundur. Diğer tüzel kişilerin organlarında yapılan çekimser irade açıklamalarına ilişkin ele alınacak tartışmalar ve bu vesileyle yapılan nitelendirmeler, dernekler hukuku açısından bu çerçevede rol oynayabilir⁹. Bu sebeple diğer hukuk dallarındaki bu konuya ilişkin görüşlerden yararlanılması gerekmektedir.

Oy kavramı ile farklı hukuk dallarında karşılaşılmaktadır. Anayasa hukukunda referandumlarda ya da seçimlerde seçmenler tarafından kullanılan oylardan söz edilebileceği gibi, şirketler hukukunda bir organın üyesinin kullandığı oydan söz edilebilir. Çalışmanın konusu itibarıyla ya özel hukuk ya da az da olsa kamu hukuku tüzel kişilerinin organlarında üyelerin kullandıkları oylar üzerinde durulacak, seçim hukuku çerçevesindeki oy kavramı üzerinde durulmayacaktır.

Kanun koyucu tarafından, özel hukuk tüzel kişilerinin organlarında kullanılan oya ilişkin bir tanım yapılmamıştır. Oyun tanımının yapılması, hukuki niteliğinin belirlenmesi ile ilgilidir. Öğretide ise oyun hukuki niteliğine ilişkin çeşitli yaklaşımlar sergilenmektedir.

Bir yaklaşıma göre oy bir maddi fiildir. Bu görüşü savunan yazarlara göre bir organın iradesinin şekillenmesinde kullanılan oyların etkisinin olduğu ve bu etkinin oy kullananların irade açıklamaları vesilesiyle gerçekleştiği açıktır;

⁹ Bu durum, derneklere ilişkin değerlendirmelerin diğer özel hukuk dallarında da rol oynayabilmesini sağlayabilmektedir.

ancak bu irade açıklamaları organın iradesinin oluşumunu sağlamaktadırlar ve böylece meydana gelen hukuki sonuç oy şeklindeki irade beyanlarına değil, onların meydana getirdiği maddi değişikliğe bağlanmıştır¹⁰. Bu sebeple kullanılan oylar maddi fiildir.

Bu yaklaşım, öğretilerdeki yazarlarca kanımca yerinde olarak eleştirilmiştir. Eleştiri üç noktada temellendirilebilir. İlk olarak, kullanılan oy ile ilgili organın kararı arasındaki ilişkiden hareket edilebilir. Gerçekten de bu ilişki bir maddi değişim sonucunda ortaya çıkan bir ilişki değildir¹¹. Bu ilişki oyun kullanılması ile kendiliğinden ortaya çıkmaktadır, herhangi bir maddi değişiklik süreci gerçekleşmemektedir.

İkinci olarak ise, maddi fiilin tanımından hareket edildiğinde de bu yaklaşımda sorunlu taraflar olduğu görülmektedir. Maddi fiil, hukuk düzeninde ortaya çıkan bir sonucun yine hukuk düzenince, fail tarafından irade olarak gerçekleştirilen bir maddi değişikliğe bağlandığı durumlarda söz konusu olan bir hukuki fiildir¹². Oy kullanılması fiili, maddi bir değişiklik meydana getirmek suretiyle bir hukuki sonucun doğmasını sağlamamaktadır, bu sebeple de oy bir maddi fiil değildir.

Üçüncü olarak ise maddi fiil görüşünü savunan yazarların, maddi fiiller ile irade açıklamaları arasında ilişki kuruyor olmaları öğretilerde eleştirilmiştir¹³. Bu görüşe göre oyun maddi fiil olduğu görüşündeki yazarların oyu bir irade açıklaması; ama maddi fiil şeklindeki bir irade açıklaması olarak kabul etmeleri karşısında; maddi fiillerin irade açıklaması olmamaları da dikkate alınmalıdır¹⁴. Böylece de oyun maddi fiil olmadığı sonucuna varılacaktır.

¹⁰ Üner Dağ, *Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibi Açısından Oy Hakkının Kazanılması ve Kullanılması* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996.), 5-6. Yazar, maddi fiilleri birer irade açıklaması olarak nitelendirmektedir (bkz. s. 6 dn. 12).

¹¹ Ali Paslı, "Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Kullanılan 'Oy'un Hukuki Niteliği (Bölüm I: Kavram)," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXVII, 1-2 (2009): 177.

¹² Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk: Giriş – Kaynaklar – Temel Kavramlar* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2023), N. 607; Mustafa Dural ve Suat Sarı (Sarı), *Türk Özel Hukuku C. I: Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023), 134 N. 1092.

¹³ Server Süleymanlı, *Anonim Şirketlerde Oy Hakkı*. (Bakı:2005), 12.

¹⁴ Bu görüşteki yazarlar maddi fiilin irade açıklaması olmamasını hem onun tanımından hareketle hem de onu hukuki işlem benzeri fiillerle karşılaştırarak ortaya koymaktadırlar. Bkz. Süleymanlı, *Anonim*, 13.

İkinci bir yaklaşıma göre ise oy bir hukuki fiildir. Bu görüşteki yazarlara göre¹⁵ kararlar oy kullanan kişinin istediği şekilde ortaya çıkmak zorunda değildirler, bu sebeple oy kullanan kişinin iradesi ancak karara cüz'i miktarda etki edebilmektedir.

Diğer bir yaklaşıma göre ise oy kavramı tek taraflı, yöneltilebilir, varması gerekli ve açık bir irade beyanına dayanan hukuki işlemdir.

Bu görüşteki yazarlardan *PASLI*, hukuki işlem kavramının iki eksenli (hukuki sonuca dönük irade açıklaması ve hukuk düzeninin belirlediği hukuki sonuç ile irade açıklamasının uyumu) oluşunu vurgulamış ve her iki eksenlerden de oy kavramı ele alındığında oyun bir hukuki işlem olduğu sonucuna varılabileceğini belirtmiştir¹⁶. Yazara göre oyun kullanılması, ilgili organın kararından bağımsız şekilde bir hukuki sonuca yönelmektedir, bu sonucun gerçekleşip gerçekleşmemesinin bir önemi bulunmamaktadır¹⁷. Öte yandan, oyun yöneldiği hukuki sonucun ilgili organın kararı olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir; zira oyun organın kararından başka oy sahibinin lehine doğuracağı çeşitli sonuçları da bulunmaktadır¹⁸.

Benzeri görüşteki *TEOMAN*¹⁹ ise, oyun hukuki niteliğinin bizzat genel kurul kararının²⁰ hukuki niteliğine tabi olması gerektiğine değinerek²¹ oyun gerçekte pay sahiplerine görünüşte ise başkana yapılmış ve hukuki işlemler gibi istenen sonucu meydana getirme gücüne sahip bir irade açıklaması olduğunu ileri sürmektedir.

¹⁵ Bkz. Mustafa Çeker, *Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı – Hukuk Fakültesi, 2000), 134, dn. 37'de anılan yazarlar.

¹⁶ Paslı, "Anonim," 177-8.

¹⁷ Paslı, "Anonim," 177.

¹⁸ Paslı, "Anonim," 178. Yazar bu yaklaşımına örnek olarak anonim ortaklıkların genel kurullarında ret oyu kullanan üyenin belirli şartlar çerçevesinde kararın iptali için dava açabilecek olmasını göstermektedir. Benzeri bir hüküm dernekler hukukunda mevcut değildir.

¹⁹ Ömer Teoman, *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı – Hukuk Fakültesi, 1983), 4.

²⁰ Yazar anonim ortaklık genel kurulundan söz etmektedir. Benzer bir yaklaşım dernek genel kurulu için de söz konusu olabilir.

²¹ Teoman, *Anonim*, 3-4.

Kanımca, bir organdaki üyelerin kullandıkları oy, bir hukuki işlem değil, sadece bir irade açıklamasıdır²². Tüzel kişilerin iradelerini organları aracılığıyla açıkladıkları ele alınırken dikkat edilmesi gereken husus, bu iradelerin ne şekilde oluştuğudur. Bu iradeler, organlar ister bir kişiden ister birden fazla kişiden oluşsunlar, organların kararları ile açıklanmaktadır. Bu sebeple kısaca kararlar üzerinde durulması gerekmektedir. Ardından oyun hukuki niteliğine ilişkin tartışmaya geri dönülebilecektir.

Kararlar öğretide kabul edildiği üzere çok taraflı hukuki işlemlerdir²³ ve tüzel kişilerin iradelerini organları vasıtasıyla açıklamalarının görünümüdür²⁴. Bu sebeple de kararın oluşumu, gerçek kişilerin irade açıklamalarından farklı olmaktadır. Kararların alınması sırasında organın gündeminde olan öneriler hakkında oylama yapılır. Bu oylamalar sonucunda önerinin sonuçlandırılması ile karar alınmış olur. O halde, kararın alınmasını sağlayan organın üyelerinin oylarıdır. Başka bir deyişle, organların üyelerinin oyları ile organın iradesi şekillenmektedir²⁵. Bu oyların ne yönde olduklarının bir önemi bulunmamaktadır, karar yeter sayısına ulaşılması ile organ iradesini açıklamış olacaktır²⁶. Tüzel kişilerin iradelerini açıklayabilmeleri için,

²² Aynı yönde bkz. Necip Kocayusufoğlu, *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı* (İstanbul: Garanti Matbaası, 1968), 26-7; Oğuzman ve Barlas, *Medeni*, 173.; Haluk N. Nomer, *Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar* (İstanbul: Beta Basım AŞ, 2008), 28; Ergun Özsunay, *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar* (İstanbul, 1982), 200; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt 1- Cüz 1 – Umumi Esaslar* (İstanbul: Nur Ofset Matbaa ve Klşe Sanayii Kol. Şti., 1959), 288; Bülent Köprülü, *Medeni Hukuk Genel Prensipler – Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler – Tüzel kişiler) (1-2. Kitaplar)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları - Acar Matbaacılık Tesisleri, 1984), 484.

²³ Oğuzman ve Barlas, *Medeni*, 173; Rona Serozan, Yeşim Atamer ve Baki İlkey Engin, *Serozan Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), Birinci Başlık Üçüncü Bölüm 3 N. 6; Dural ve Sarı (Sarı), *Medeni*, 145-6; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2023), 45; Nomer, *Kişi*, 14 vd.; Gökhan Antalya ve Murat Topuz, *Medeni Hukuk: Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Marmara Hukuk Yorumu C. 1* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 196-7; Hüseyin Altaş, *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri (TMK m. 1-7)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 139; Cem Baygın ve Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 164.

²⁴ Organ (Örneğin genel kurul) öneri hakkındaki görüşünü o konuda karar almak suretiyle açıklamaktadır. Bkz. Yılmaz, *Kişiler*, 382.

²⁵ Bu durum, dernek üyeliğinin doğal bir sonucudur. Bkz. Serozan, Atamer ve Engin, *Serozan Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*, İkinci Başlık İkinci Bölüm N. 9.

²⁶ *Serozan/Atamer/Engin*, kararı tanımlarken oy verenlerin kendilerine oy hakkı veren bir ilişki çerçevesinde bu oyu kullanabildiklerini vurgulamaktadır. Bkz. Serozan, Atamer ve Engin, *Serozan Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*, Birinci Başlık Üçüncü Bölüm 3 N. 6.

organlarının gündemlerine aldıkları önerileri, karar nisaplarına uygun şekilde sonuçlandırmaları gerekmektedir²⁷.

Kararlar sözleşmeler ile kıyaslanarak daha iyi analiz edilebilir²⁸. Nasıl sözleşmelerde karşılıklı irade beyanı aranıyorsa, bu iki irade beyanı bir araya gelince sözleşme hukuki işlemi ortaya çıkıyorsa (TBK m. 1); kararlarda da bir veya birden fazla irade açıklaması bir araya gelerek karar hukuki işlemi ortaya çıkarmaktadır. Bu hukuki işlemde sadece sözleşmeden farklı bir şekilde bu irade açıklamaları karşılıklı değildir, aynı yönlüdür. Birbirinin karşıtı olan oylar kullanılsa da bunlar aynı yönlüdür; çünkü bu oylar ile amaçlanan, sözleşmelerdeki gibi birbirine uygunluk sonucunda yeni bir hukuki işlemi meydana getirmek değil; başlı başına yeni bir hukuki işlemin oluşumunda onun “rengini” belirlemektir. Bu durumda farklı oy türleri arasında karar yeter sayısı için tabir-i caiz ise bir tür yarış yapılmakta, galip olan oy türü karar hukuki işlemine rengini vermektedir. O halde, oylar organın iradesinin şekillenmesini sağlayan irade beyanları olmalıdır.

Bu noktada, gündemdeki öneriye ilişkin yapılan çekimser yöndeki irade açıklamalarının da oy olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde durulmalıdır. Bu sorunun olumlu yanıtlanması gerekmektedir, bir öneri hakkındaki çekimser irade açıklamaları, tıpkı kabul ya da ret oyları gibi bir irade açıklamasıdır. Bu irade açıklamasının anlamı ne kabulü ne de reddi uygun bulmaktır. Öyle ki, çekimser olan kişi, öneriyi kabul etmek için de reddetmek için de kendisini hazır ya da yeterli hissetmemektedir. O halde çekimser oy, çekimser oy kullanan kişinin gündemdeki öneriye ilişkin irade beyanıdır ve böylece bu kişi de organın iradesinin oluşumuna katkı sağlamaktadır.

Çekimser oyların birer irade açıklaması olmaları, aslında irade serbestisinden kaynaklanmaktadır. Tıpkı öneriye kabul ya da ret oyu veren üyeler gibi, çekimser oy kullanan üyeler de irade serbestisi çerçevesinde özgürce irade beyanında bulunabilirler. Bu noktadan itibaren, dernek genel kurullarında çekimser oyların kullanılıp kullanılmayacağı sorunu üzerinde durulabilir.

²⁷ Öneri ile karar arasındaki ilişki ileride daha detaylı olarak ele alınacaktır. Bu ilişki, işbu çalışmanın ele aldığı ana sorunun çözümünde önem taşımaktadır. Bkz. III, B. Genel Kurul Kararlarının Oluşumuna Bakış.

²⁸ Daha detaylı bir kıyas için bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt 1* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017), 113-4. Antalya ve Topuz, *Medeni*, 197-8.

D. Dernek Genel Kurullarında Çekimser Oy Kullanılabilir Mi?

1. Genel Olarak

Çekimser irade açıklamalarının genel kurulda öneriye ilişkin kullanılan kabul ya da ret oyları gibi birer oy olduğu sonucuna varılmasının üzerine ön sorun ele alınabilir. Bu sorun, dernek genel kurullarında çekimser oy kullanılıp kullanılmayacağı sorunudur. Bir önceki bölümde görüldüğü üzere, pozitif hukukta, dernek genel kurullarında çekimser oylara izin veren ya da onları doğrudan ya da dolaylı olarak yasaklayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bu sorunun çözümünde dört ihtimal üzerinden analiz yapılmalıdır. Bu ihtimaller (i) dernek tüzüğünde genel kurulda kullanılacak oylara ilişkin hiçbir hükmün bulunmaması, (ii) dernek tüzüğünde genel kurulda kullanılacak oyların kabul ve ret oyları olduklarının düzenlenmiş olması, (iii) dernek tüzüğünde genel kurulda çekimser oy kullanımının açıkça yasaklanmış olması ya da (iv) dernek tüzüğünde çekimser oyların kabul ve ret oylarının yanında genel kurulda kullanılacak oylardan birisi olarak belirtilmiş olmasıdır.

Dikkat edilecek olursa, ihtimallerin dernek tüzüğü üzerinden şekillendirildiği görülecektir. Bunun sebebi, dernek tüzüğünün genel kurulun işleyişini düzenleyen ana metin olmasıdır. Bu metinde genel kurulda karar alma usulüne ilişkin de hüküm bulunması gerekmektedir. Ancak, yukarıda da bahsedilen²⁹ ve uygulamada sık sık karşılaşılan durumlardan birisi, genel kurulun karar alma usulüne ilişkin dernek tüzüğünde bir hükme yer verilmemiş olması halidir. O halde, dernek tüzüğünde bu konunun hiç göz önünde tutulmaması ya da bu konuda bir tercih yapılmış olması şeklinde görülen iki hal üzerinden çeşitli ihtimaller ortaya çıkabilecektir. İlk hal, birinci ve ikinci ihtimalde; ikinci hal ise üçüncü ve dördüncü ihtimalde somutlaşmaktadır.

Ancak bu ihtimaller çerçevesinde dernek genel kurullarında çekimser oyların kullanılabilir kullanılmayacağı sorununa ilişkin daha sağlıklı bir cevaba ulaşılabilecektir.

²⁹ Bkz. yukarıda II, A. Genel Olarak Dernek Genel Kurullarının İşleyişi.

2. Birinci İhtimal: Dernek Tüzüğünde Genel Kurulda Kullanılabilecek Oylara İlişkin Hiçbir Hükmün Bulunmaması

Bu ihtimalde dernek tüzüğünde genel kurulda kullanılacak oylara ilişkin bir ayrıma gidilmemiştir. Tüzük hazırlanırken bu konuda bir hüküm koyulmamış, genel kurula katılanların kullanabilecekleri geçerli oyların renklerinin ne olacaklarına dair bir belirleme yapılmamıştır. Acaba böyle bir durumda genel kurulda çekimser oy kullanılması mümkün müdür?

Bu konuda iki farklı yaklaşım ele alınabilir. İlk yaklaşıma göre, bu durumda çekimser oyun kullanılmaması gerekir; çünkü çekimser oylar sadece kendilerine izin verildiği durumlarda kullanılabilir. Tüzükte herhangi bir oydan söz edilmediği durumlarda, kullanılabilecek oyların sadece kabul ya da ret oyu olarak düşünülmesi gerekmektedir; çekimser oyların kullanılabilmesi için bu durumun özel olarak belirtilmiş olması gerekmektedir.

İkinci yaklaşıma göre ise, çekimser oylar bu durumda kullanılabilirler; tüzükte bu konuda herhangi bir kısıtlama bulunmadığı için çekimser oylar da kabul ve ret oyları gibi kullanılabilirler. O halde, bu yaklaşıma göre kullanılabilecek oylar kabul, ret ve çekimser şeklinde ortaya çıkacaktır.

Hemen belirtmek gerekir ki, bu durumda tüzükteki boşluklar TMK m. 58/4 hükmüne göre kanun hükümleri ile doldurulacaktır³⁰. Kanunda anılan sorunun çözümüne ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır; ancak, kanımca tüzel kişilere ve özel hukukun geneline hâkim olan ilkeler ve bu ilkelere esas teşkil eden çeşitli temel haklar dikkate alınarak sorunun çözülmesi mümkündür ve anılan iki yaklaşımdan kanımca yerinde olan yaklaşım ikinci yaklaşımdır.

³⁰ Bu ifade, DerK m. 4 ve TMK m. 58/4'ün uygulanabilirliğine ilişkin yukarıda (bkz. II, B. Dernek Genel Kurullarının İşleyişi) savunulan fikir ile çelişiyor görünebilir. Aslında burada bir çelişki bulunmamaktadır, sorun DerY m. 6 hükmünün uygulanmamasıdır. DerK m. 4 'te yer verilen hususların tüzükte yer almaması halinde öngörülen yaptırım olan DerY m. 6'daki yaptırım uygulanacak, bu hususların yer alması halinde ise ortaya çıkan boşluklar TMK m. 58/4 ile doldurulacaktır. DerY m. 6'da yer alan yaptırımın uygulanmaması halinde ise, tüzüğünde DerK m. 4'te yer alan hususların olmadığı bir dernek kurulmuş ve faaliyetlerine başlamış olacaktır. Uygulamadaki durum çoğunlukla budur. Bu durumda tüzükte oluşan boşlukların doldurulması ise yine TMK m. 58/4 hükmü vasıtasıyla yapılacaktır; çünkü bu boşlukların doldurulması için TMK m. 58/4 hükmü, her ne kadar düzenlenme amacı o değil ise de, doğrudan uygulanabilir. İşbu bölümde yapılan tam olarak budur.

Bu ilkelerden ilki, AY m. 48'de düzenlenmiş olan irade (sözleşme) serbestisidir. İrade serbestisinin, Türk özel hukukuna hâkim olan liberal prensibi yansıttığı ve bunun Türk kanun koyucusu tarafından yapılan ekonomik tercihlerle de örtüştüğü düşünüldüğünde; bu prensibin kanundaki belirli sınırlar dışında kural olarak ekonomik hayatın her aşamasında uygulanmasının mümkün olduğu sonucuna varılacaktır. Hatta, sadece ekonomik hayatla sınırlı kalınmayacak ve bu özgürlük kural, sınırı istisna olarak kabul edileceği için, sivil toplumda da uygulanabilecektir. AY m. 33'te düzenlenmiş olan dernek kurma özgürlüğü de bunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu noktada ikinci ilke ele alınabilir.

İlkelerden ikincisi ise İHAS m. 11'de düzenlenmiş olan örgütlenme özgürlüğü ve AY m. 33'te düzenlenmiş olan dernek kurma hakkıdır. Bu haklar vesilesiyle sivil toplumun oluşturulması ve gerçek kişilerin de bunun oluşumuna katkı sunmalarına imkân tanınmıştır.

Bu ilkeler ve temel haklar bir arada yorumlandıklarında, sivil topluma katılma hakkının irade serbestisinden bağımsız olmadığı, ikisinin de birbiriyle ilişkili oldukları tespiti yapılabilecektir. Bu birliktliğin ya da ilişkili oluşun en çok belirginleşeceği an ise, sivil toplum kuruluşlarındaki karar alma mekanizmalarında bireylerin özgür iradeleri ile katılım sağlayabilmelerinin sağlandığı anlar olacaktır. Bu anlar ise sivil toplum kuruluşunun organlarının karar alma anları olacaktır ki, genel kurul toplantısında genel kurul kararının alınması da tam böyle bir andır³¹. O halde, Anayasa'da düzenlenmiş olan bu iki temel hakkın kesişim noktasında tıpkı kabul ya da ret oyları gibi çekimser oylar da durmaktadır³² ve çekimser oylara dernek tüzüğünde açıkça izin verilmemiş olsa dahi, bu tür oyların kullanılması mümkündür³³. Bir başka

³¹ *KÖPRÜLÜ*, bu bağlantıyı dernek üyelerinin oy hakları üzerinden kurmuştur. Yazar oy hakkını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Kanunun temel nitelikte bir hak olarak üyelere tanıdığı oy hakkı, derneğin alacağı kararlara, uygulayacağı davranış tarzı ile göstereceği faaliyetlere olumlu (müsbet) veya olumsuz (menfi) bir şekilde veyahut çekimser (müstenkif) kalmak suretiyle özgür ve eşit bir ortamda irade açıklaması ile katılmadır.*”. bkz. Köprülü, *Medeni*, 484. Kanımca yazarın oy hakkı çerçevesinde geldiği nokta, örgütlenme/sivil topluma katılma hürriyeti ile irade serbestisinin kesiştiği noktadır. Oy hakkının başlı başına bir hak olarak özünün tespit edilebilmesi için anılan diğer iki temel hakla ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

³² Oy hakkı çerçevesinde ve aynı yönde bkz. Köprülü, *Medeni*, 484.

³³ Bu sonuca Anayasa'nın özel hukuka uygulanması sonucu ile varıldığı düşünülebilir. Bu uygulanma sürecinin detaylı analizi işbu çalışmanın kapsamını aşacak düzeydedir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Oya Boyar, *Anayasa ve Özel Hukuk* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 9 vd.

deyişle, yukarıda anılan iki yaklaşımdan çekimser oy kullanma özgürlüğünün karine olduğu sonucunu Anayasa'da anılan temel haklardan hareketle temellendirilebilecek olan ikinci yaklaşım, yerinde olan yaklaşımdır.

3. İkinci İhtimal: Dernek Tüzüğünde Genel Kurulda Kullanılabilecek Oyların Kabul ve Ret Oyları Olduklarının Düzenlenmiş Olması

Bu ihtimalde, dernek tüzüğünde genel kurullarda kullanılabilecek oylara ilişkin bir ayrıma gidilmiştir. Tüzükte genel kurulda kullanılabilecek oyların sadece kabul ve ret oyları olduğu belirtilmiştir. Acaba bu durumda genel kurulda çekimser oyların kullanılması mümkün müdür, yoksa çekimser oylar kullanılabilecek oylar arasında sayılmadıkları için kullanılsalar dahi geçersiz oy olarak mı ele alınacaklardır?

Bu konuda iki farklı yaklaşım düşünülebilir. İlk yaklaşıma göre bu durumda çekimser oyun kullanılmaması gerekir; çünkü çekimser oylar sadece kendilerine izin verildiği durumlarda kullanılabilir. Tüzükte kullanılabilecek oylar sadece kabul ve ret oyları olarak ele alınmışlardır ve çekimser oyların kullanılabilmesi için bu durumun özel olarak belirtilmiş olması gerekmektedir. Durum bu olmadığı için de çekimser oyların kullanılmaması gerekir.

İkinci yaklaşıma göre ise çekimser oylar bu durumda kullanılabilirler, tüzükte bu konuda herhangi bir kısıtlama bulunmadığı için çekimser oylar da kullanılabilirler. O halde, bu yaklaşıma göre kullanılabilecek oylar kabul, ret ve çekimser şeklinde ortaya çıkacaktır.

Birinci ihtimaldekine benzer şekilde; tüzükteki boşluklar TMK m. 58/4 hükmüne göre kanun hükümleri ile doldurulacaktır. Kanunda anılan sorunun çözümüne ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır; ancak, kanımca tüzel kişilere ve özel hukukun geneline hâkim olan ilkeler eliyle sorunun çözülmesi mümkündür ve bu iki yaklaşımdan kanımca yerinde olanı ikincisidir. Gerekçe ise yine birinci ihtimaldeki gerekçe ile aynı gerekçe olacak ve çekimser oyların kullanımının yasaklanmadığı hallerde bunların kullanımının mümkün olması olacaktır. Başka bir deyişle, çekimser oylar lehine, Anayasa'da düzenlenmiş olan temel haklardan hareketle oluşan karine burada da işlev gösterecektir.

4. Üçüncü İhtimal: Dernek Tüzüğünde Genel Kurulda Çekimser Oy Kullanımının Açıkça Yasaklanmış Olması

Bu ihtimalde dernek tüzüğünde genel kurulda çekimser oy kullanımı açıkça yasaklanmıştır. Bu açıkça yasaklamanın sonucu elbette bu türden oyların kullanılmamaları, bir şekilde kullanılmalarda halinde ise geçersiz oy olarak değerlendirilecek olmalarıdır. Bu sonuç bu haliyle sorgulanması gereken bir noktayı barındırmaktadır: acaba çekimser oyların kullanılması, birinci ve ikinci ihtimalde göz önünde tutulan temel haklar ekseninde ele alınırsa, dernek tüzüğü ile yasaklanabilir mi? Bu soruya olumlu yanıt verilmeksizin, üçüncü ihtimale ilişkin yukarıda işaret edilen açık sonuca varmak mümkün değildir.

Çekimser oyların kullanılmasının yasaklanabilme imkânı, DerK m. 4'teki dernek tüzüğünde genel kurulun karar alma usulünün gösterilmesinin gerekmesine ilişkin kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. Kanunun verdiği bu yetkiye dayanarak derneğin genel kurulunda karar alma usullerinin belirlenmesi de aslında irade serbestisinin bir görünümüdür; ancak bu belirleme ile çekimser oylar yasaklandığında, üyelerin hem irade serbestileri hem de örgütlenme özgürlüklerinin bir görünümü olarak sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılabileme özgürlükleri kısıtlanmaktadır. Kanımca bu durum, temel hakların AY m. 13'e aykırı şekilde kanun yerine dernek tüzüğü ile sınırlandırılabilmesinin önünü açmaktadır. Bir başka deyişle, çekimser oy kullanmanın bir temel hakkın görünümü olduğu göz önüne alınırsa, bu temel hakkın, bir başka temel hak olan irade serbestisinin dernek tüzüğü hazırlama aşamasında kullanılması ile sınırlandırılması hatta yasaklanması durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, çekimser oy kullanma hakkı bir kanun ile değil, kanunun verdiği yetkiye dayanarak dernek kurucularının iradeleri ile kısıtlanmaktadır ve bu da AY m. 13'e aykırılık teşkil etmektedir. İşbu çalışmanın konusunu ve çözmeye çalıştığı ana sorunları aşacak olması sebebiyle detayına girilmeyecektir. Bu tartışmanın anayasa hukuku çerçevesinde detaylıca ele alınması yerinde olacaktır.

Bu tartışmaya girilmeksizin mevcut hukuk düzeni çerçevesinde sorun ele alınırsa, dernek tüzüğünde yapılan kısıtlamanın Dernekler Kanunu'nun, dolayısıyla bir kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebebiyle hukuka uygun olduğu ve bu sebeple de bu kısıtlamanın çekimser oyların genel kurulda kullanılmasına engel olduğu sonucuna varılacaktır. Böylelikle de üçüncü ihtimal açısından sorun çözülmüş olmakta ve bu ihtimalde kullanılan

çekimser oyların geçersiz oy olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

5. Dördüncü İhtimal: Dernek Tüzüğünde Çekimser Oyların Kabul ve Ret Oylarının Yanında Genel Kurulda Kullanılabilecek Oylardan Birisi Olarak Belirtilmiş Olması

Bu ihtimalde, dernek tüzüğünde genel kurulda üyelerin üç çeşit oy kullanabilecekleri, bunlardan birisinin de çekimser oy olduğu düzenlenmiştir. Bu durumda genel kurulda çekimser oyların kullanılabileceğine ilişkin hiçbir şüphe yoktur; zira DerK m. 4 hükmüne göre tüzükte yapılan bu düzenleme, Anayasa'nın önceki ihtimallerde anılan temel ilkeleri ile uyumludur.

E. Çekimser Oyların Hükmü Nedir? (Çekimser Oyların Oy Sayımındaki Değerlerinin Ne Olduğu Sorunu)

Bir genel kurulda oylanan öneriye ilişkin yapılan çekimser irade açıklamalarının oy oldukları ve bunların kullanılabilecekleri sonuçlarına varıldıktan sonra, çekimser oyların genel kurul oylamasının sonucunun belirlenmesinde ne şekilde değerlendirileceklerinin ortaya koyulması gerekmektedir. Bu noktada sorun, oylar sayıldıktan sonra önerinin sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığının tespit edilmesi aşamasında çekimser oyların kabul ve ret oyları karşısında durumunun ne olacağıdır. Bu konuda üç farklı yaklaşım söz konusudur: çekimser oyları geçersiz oy olarak ele alan görüş, çekimser oyların ret oyu hükmünde olarak ele alınması gerektiğini savunan görüş ve çekimser oyların çekimser oy olarak sayılması gerektiğini savunan görüş.

İlk yaklaşıma göre çekimser oylar geçersiz oy olarak ele alınmalıdır³⁴. Bu görüşü, şirketler hukuku çerçevesinde savunan *ÇOŞTAN*'a göre çekimser oylar toplantı yeter sayısının hesaplanmasında dikkate alınmalı; fakat karar yeter sayısının hesabında kabul ya da ret oyu olarak kabul edilmemeli, geçersiz oy şeklinde ele alınmalıdırlar. Yazar, oylamanın sonucunda oylar sayıldıktan sonra çekimser oyların hesap dışında tutulması ve kalan oyların karar nisabına uygun olup olmadığının araştırılması, organın karar alıp almadığının da bu araştırmanın sonucuna göre belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir³⁵.

³⁴ Hülya Coştan, "Yönetim Kurulunun Karar Alma Usulleri, Oy Hakkı, Yetersayılar ve Toplantı Talep Hakkı," *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 28, 3 (2012): 181.

³⁵ Coştan, "Yönetim Kurulu," 182.

Kanımcı birinci yaklaşım, yukarıda açıklandığı üzere çekimser oyların oy kullanan üyenin irade açıklaması olmasını dışlamaktadır. Bu görüş savunulduğunda, çekimser oy kullanan üyelerin irade beyanında bulunmadıkları neticesi ortaya çıkacaktır, bunun da iki farklı sonucu ortaya çıkabilecektir. İlk sonuca göre bu üyeler çekimser oy kullanmak yerine aslında gerçek iradeleri olmasa da kabul veya ret oyu vermeyi tercih edebileceklerdir, ki bu da organın kararlarının sağlığında şüphe uyandırabilecektir. Üyenin ortaya çıkan iradesi ile gerçek iradesi uyum sağlamış olacaktır. İkinci sonuç ise çekimser oy kullanan üyelerin sayısı arttıkça kararın organının gerçek iradesini yansıtmama gücünün düşecek olmasıdır. Böyle bir durumda da kararın organın iradesini ne denli yansıttığına ilişkin soru işaretleri ortaya çıkabilecektir.

İkinci yaklaşıma göre çekimser oylar, oylamanın sonucu belirlenirken ret oyu olarak ele alınmalıdır³⁶. Bu yaklaşım öğretisi ve içtihatlarında yer bulmakta ve farklı gerekçelerle savunulmaktadır.

Bu yaklaşıma gerekçe olarak kimi yazarlarca yabancı hukuklarda bu yönde görüşler olması gösterilmektedir. Örneğin ÖZSUNAY³⁷, toplantı sonucunda oyların sayımı aşamasında çekimser oyların ret oyları ile ele alınması gerektiğini savunurken, Alman hukukunda çekimser oyların ret oyu sayıldığını vurgulamıştır³⁸.

Bir diğer gerekçe olarak genel kurullarda kararların sadece kabul oyları ile alınacakları, kabul oylarının yeter sayıya ulaşmaması halinde karar alınmamış olacağı savunulabilir. Bu gerekçeye göre yapılan oylamada kabul oylarının sayısı önem taşımaktadır, diğer oylar önem taşımamaktadır³⁹. Bu

³⁶ Ersin Çamoğlu, (Reha Poroy / Ünal Tekinalp), *Ortaklıklar Hukuku I* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 377, N. 532; Burak Sabuncu, “Derneklerde Genel Kurul Organı” (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2021), 312; Ebru Tüzemen Atik, “Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptalinde ‘Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi’ Koşulu ve Özellikle ‘Peşinen Muhalefet’in Geçerliliği Sorunu,” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 1 (2022): 1020; Levent Uysal, “6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Kapsamında Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu – I.” *TBB Dergisi*, 80 (2009): 327; Esat Şener, *Kişinin (Şahsın) Hukuku – Dernekler ve Vakıflar Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997), 180.

³⁶ Özsunay, *Medeni*, 202.

³⁷ Özsunay, *Medeni*, 202.

³⁸ Özsunay, *Medeni*, 202, dn. 66.

³⁹ Bu görüş aşağıda genel kurulun ret kararı alıp alamayacağına ilişkin tartışmada da rol oynayacaktır. Bu görüşteki yazarlar ve detaylı bilgi için bkz. aşağıda III, C. Ana Sorunun Teorik Çözümü.

gerekçenin ardında alınacak kararların pratik etkisinin olduğu düşünülebilir. Kabul oylarının karar yeter sayısına ulaşması halinde organ alınan karar çerçevesinde harekete geçecek ve pratik düzlemde bir sonuç meydana getirecektir; aksi halde yani kabul oylarının yeter sayıya ulaşmaması halinde öneri reddedilmelidir. Çekimser oylar da bu çerçevede kabul oyları olmayan, kabul oyu olmadıkları için de onların karşısında olan ve dolayısıyla ret oyları ile değerlendirilmesi gereken oylardır ve bu sebeple çekimser oyların ret oyu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çekimser oylar konusu, mahkeme kararlarında da ele alınmıştır. Kooperatifler hukuku ile ilgili kararlarında Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, çekimser oyların aleyhte oy (ret oyu) olarak kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁴⁰. Kararlarda bu yaklaşıma ilişkin bir gerekçe bulunmamaktadır, sadece çekimser oyların ret oyu olarak kabul edilmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Kanımca ikinci yaklaşım kabul edilirse ret beyanında bulunabilecekken böyle bir beyanda bulunmamış üyelerin, böyle bir beyanda buldukları kabul edilmiş olacaktır. Her oyun olumlu yönden bir irade beyanında bulunmak, olumsuz yönden ise diğer irade beyanı ihtimallerini dışlamak olduğu düşünüldüğünde, ret oyu kullanabilecekken ret oyu vermemiş bir üyenin iradesini ret olarak ele almak, organının kararının oluşumunun yeterince sağlıklı olmadığı yönünde çeşitli şüpheler ortaya çıkarabilecektir.

Kanımca yerinde olan üçüncü yaklaşıma göre ise çekimser oyların çekimser oy olarak ele alınması gerekmektedir⁴¹. Yukarıda anılan ve dernek

⁴⁰ Y11HD, E. 1982/5096, K. 1982/4999 (Kazancı); Y11HD, E. 1989/8948, K. 1991/849 (Kazancı); Y11HD 1982 E. 1982/4028, K. 1982/4182 (Kazancı).

⁴¹ Anonim ortaklık genel kurul kararlarının iptali çerçevesinde de çekimser oylar öğretide ele alınmıştır. Bu kararların iptalini TTK m. 446/1/a hükmüne göre karara olumsuz oy veren üyeler iptal davası açabileceklerdir. İptal şartlarından birisi olan bu olumsuz oy kullanılması şartının çekimser oyları içerip içermediği ticaret hukuku öğretisinde tartışmalıdır. *KIRCA (ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT)* (İsmail Kırcı, Feyzan Şehirali Çelik ve Çağlar Manavgat, *Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı, 2017), 182), *MOROĞLU* (Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 271), *TÜZEMEN ATİK* (Tüzemen Atik, "Anonim," 1020), *GÖKDEMİR TAMER* (Tülay Gökdemir Tamer, *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Oy Hakkının Kapsamı ve Etkisi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 3, dn. 10 ve 66, dn. 236), *OKÇUOĞLU* (Yavuz Okçuoğlu, "Anonim ve Kooperatif Şirketler Genel Kurul Kararlarının İptali İçin Gerekli Olan Muhalefet ve Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi (TTK 381/1 ve Koop K. 53/1)," içinde: *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II (11-12 Ocak 1985)* (Ankara, 1985), 273-4),

tüzüğü üzerinden çekimser oyların kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin ihtimallerde de ortaya koyulduğu üzere çekimser oylar da tıpkı kabul ve ret oyları gibi birer irade açıklamalarıdır ve örgütlenme hürriyeti ile irade hürriyetinin kesişim noktasının yansımalarından birisidir. Bu sebeple, çekimser oyların, oyların sayımında çekimser oy olarak sayılması ve çekimser oy olarak hüküm doğurması gerekmektedir.

Ana sorun pratik olarak ele alınırken bu üç yaklaşıma yer verilecektir ve özellikle birinci ve ikinci yaklaşıma işbu bölümde yapılan eleştiriler somutlaşacaktır.

Bu noktadan itibaren çalışmanın ana sorunu ele alınabilir.

III. ANA SORUN: DERNEK GENEL KURUL GÜNDEMLERİNDEKİ ÖNERİNİN RET İLE SONUÇLANDIRILMASI İÇİN RET KARARI GEREKLİ MİDİR?

A. Genel Olarak

Dernek genel kurul gündemindeki önerinin ret ile sonuçlandırılması için ret kararının gerekip gerekmediği sorununun çözümü için karar kavramının derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemede, kararın ne tür bir hukuki işlem olduğundan ya da onun sözleşmelerle kıyaslanmasından⁴² ziyade tüzel kişinin organı olan genel kurul için bir irade açıklaması olmasından hareket edilecektir. Böylece kararın oluşumu ve onun gerçek kişi irade açıklamaları ile olan ilişkisi kavranmış olacaktır. Bu nokta, ana sorunun çözümündeki ilk aşama olacaktır.

İMREGÜN (Oğuz İmregün, *Anonim Ortaklıklar* (İstanbul: Yasa Yayıncılık A.Ş., 1989), 171) ve *TEKİNALP* (Ünal Tekinalp, "Olumlu veya Çekimser Oy Kullanan Paysahibi İptal Davası Açabilir mi?," *İktisat ve Maliye* 29, 7 (1982): 278) çekimser oyların olumsuz oy kapsamında ele alınamayacağını, çekimser oyun olumsuz irade beyanı olmadığı görüşündedirler. *ARSLANLI* (Halil Arslanlı, *Anonim Şirketler II – Anonim Şirketin Organizasyonu* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1959), 80) ve *DOMANIÇ* (Hayri Domaniç, *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi C. 2* (İstanbul: 1988), 885) ise çekimser oyların muhalefet / olumsuz oy olarak ele alınması gerektiği görüşündedir. Kanımca, yazarların bu noktada belirttikleri görüşleri, ana metinde alınan soruna ilişkin birer cevap niteliği taşımaktadır, bu sebeple dernekler çerçevesinde de dikkate değerdir.

⁴² Bkz. yukarıda II, C. Gündemdeki Öneriye İlişkin Çekimser Yöndeki İrade Açıklamaları Oy Mudur?

Ana sorunun çözümündeki ikinci aşama, ana sorunun teorik çözümüdür. Bu çözümde soruna ilişkin iki temel yaklaşım ortaya koyulacak ve bunlar üzerinden sorunun teorik boyutu tartışılacaktır.

Ana sorunun çözümündeki üçüncü aşama ise ana soruna ilişkin teorik görüşlerin pratik ile birleştirilmesi olacaktır. Bu aşamada çeşitli sayısal örnekler üzerinden, sorun ele alınacaktır ve yerinde olan çözümler ortaya koyulacaktır.

B. Genel Kurul Kararlarının Oluşumuna Bakış

Önceki bölümlerde genel kurul kararının hukuki işlem olduğu ve oyun oy kullananların irade açıklaması olduğu ve böylece kararın, organın ve hatta tüzel kişinin irade açıklaması olduğu tespitleri yapılmıştır. Bunlara ek olarak genel kurul kararı ile ilgili birtakım hususların daha ortaya koyulması gerekmektedir. Bu hususlar kararların gerçek kişi irade açıklamalarından farkının ortaya koyulması ile daha iyi bir şekilde ortaya çıkacaklardır.

Genelde tüzel kişiler özelde ise dernekler iradelerini organları yoluyla açıklarlar. Organın işleyiş süreci ve mekanizması, iradenin oluşumunda ve şekillenişinde rol oynamaktadır. Öyle ki, organın iradesi, onun işleyiş sürecinin sınırları ile bağlıdır, o sınırları aşamaz. Bu sınırlar usule ilişkin konular bir kenara bırakılırsa içerik olarak gündemdeki önerilerdir. Organ, iradesini gündemdeki öneriler ile sınırlı bir şekilde açıklayabilmektedir⁴³. Gündemdeki önerilerin dışında organın irade açıklaması mümkün değildir, açıklanacak olan irade mutlaka gündeme öneri olarak alınmalı ve oylanmalıdır.

Öğretideki kimi yazarlar, dernek genel kurul kararlarının derneğin iç ilişkilerini ilgilendirdiğini vurgulamaktadırlar⁴⁴. Yukarıda gündem ve öneri ile ilgili açıklamalar, organın (genel kurulun) iradesinin şekillenmesi sürecine ilişkindir ve dolayısıyla şekillenmiş bir iradenin etkisinin ne olacağından bağımsızdır. Organın iradesi ister iç ilişkiyi isterse de dış ilişkiyi ilgilendiriyor olsun, şekilleniş süreci değişmemektedir. Bu iradenin iç ilişkiye dönük olması ile dış ilişkiye dönük olması arasında bir fark yoktur.

Gerçek kişiler ise iradelerini herhangi bir organa ihtiyaç duymaksızın, doğrudan açıklarlar. Onların iradelerini açıklamaları için bir öneriyi

⁴³ Öneri kavramı hakkında bkz. Nomer, *Kişi*, 25 vd.

⁴⁴ Kocayusufoğlu, *Borçlar*, 113 N. 36; Oğuzman ve Barlas, *Medeni*, 173.

düşünmeleri ya da bunun üzerinde karar almaları gerekmemektedir. Gerçek kişilerin iradelerini açıklamaları için usulüne uygun bir şekilde gündeme eklenmiş bir öneriye ihtiyaçları bulunmamaktadır. O halde onların iradelerini açıklayabilmeleri için bu anlamda bir sınır bulunmamaktadır⁴⁵. Onlar iradelerini bir soruya cevap vererek açıklamazlar, iradelerini doğrudan açıklarlar. Bu açıdan iradesini açıklama sonucuna gerçek kişiler ile tüzel kişiler farklı yollardan ulaşmaktadırlar.

Bu noktada karar kavramı devreye girebilir. Karar, kanımca organın (genel kurulun) gündeminde olan bir önerinin sonuçlandırılmasıdır⁴⁶. Bu sonuçlandırmanın olup olmadığı ise karar yeter sayısı ile anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle karar yeter sayısı olmaksızın genel kurul öneri hakkında irade beyanında bulunamayacak, karar alamayacaktır. Karar alabilmesi için, öneriyi sonuçlandıracak bir oy renginin karar yeter sayısına ulaşmış olması gerekmektedir. Aksi durumda, genel kurulun karar alamadığından söz edilecektir; genel kurul bu durumda herhangi bir irade beyanında bulunmuş olmayacaktır ve kararın yokluğundan söz edilecektir.

Sonuç olarak, genel kurulun karar mekanizmasının çeşitli aşamalarının bulunduğundan söz edilebilir. Bunlar (i) gündemin belirlenmesi (ii) gündemdeki önerinin oylanması, (iii) oylamanın sonucunun belirlenmesi, (iv) oylamanın sonucuna göre öneriyi sonuçlandırabilme gücünü haiz herhangi bir oy türünün karar yeter sayısına ulaştığının tespiti ve böylece (v) genel kurulun iradesini açıklaması. Başka bir açıdan bakılırsa, organ (genel kurul), bir konuda bir öneri yoksa ya da o konuda bir öneri olsa bile öneriyi sonuçlandırabilme gücü bulunan oy türleri karar yeter sayısına ulaşamamışsa iradesini açıklayamamaktadır.

Bu çerçevede, ana sorun farklı görüşler ışığında teorik olarak çözülebilir.

C. Ana Sorunun Teorik Çözümü

Dernek genel kurullarında bir önerinin reddi için ret kararının gerekip gerekmediğine ilişkin görüşler ikiye ayrılmaktadır. İşbu alt bölümde bu görüşlere yer verilecek ve sonra görüşlerden hareketle soruna çözüm bulunacaktır. İlk olarak sadece TMK m. 81'in ilk cümlesinden hareketle genel

⁴⁵ Borçlar hukukundan kaynaklanan irade serbestisinin sınırları (TBK m. 27 gibi sınırlar) bu anlamda sınırlar değildir.

⁴⁶ Önerinin, kabul ya da ret oyları ile sonuçlandırılabilir nitelikte olması gerektiği yönünde bkz. Nomer, *Kişi*, 27.

kural üzerinde durulacaktır. İkinci olarak ise TMK m. 81'in ikinci cümlesi analiz edilecektir.

İlk yaklaşım, önerinin reddi için ret kararının gerekmediği, önerinin kabul edilmemesinin bu sonucun doğması için yeterli olduğu şeklindedir. Bu görüşteki yazarlara⁴⁷ göre oylamada kabul oylarının yeter sayıya ulaşması gerekmektedir, kabul oyları yeter sayıya ulaşmadıklarında öneri kabul edilmemiş olacaktır. O halde, kabul oylarının yeter sayıyı aşması ile kabul, aşmaması ile ret yönünde irade oluşmuş olacaktır⁴⁸. Dernek genel kurullarında TMK m. 81'e göre karar yeter sayısının oyların salt çoğunluğu olduğu göz önüne alındığında, bu yaklaşıma göre kabul oyları salt çoğunluğa ulaşmamış ise öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiş⁴⁹ olacak; buna karşın kabul oyları salt çoğunluğa ulaşmış ise öneri kabul edilmiş olacaktır. Eşitlik halinde ise kabul oyları çoğunluğa ulaşmadığı için öneri yine reddedilmiş olacaktır⁵⁰. Görüldüğü üzere bu yaklaşım, öneriye ilişkin yapılan oylamada kullanılan oylar ne olursa olsun, sonucun önerinin kabul edilmemesi ya da kabul edilmesi şeklinde olacağını savunmaktadır⁵¹.

Bu yaklaşımın bir varyasyonu daha söz konusu olabilir. Bu varyasyona göre de öneri sonucunda yapılan oylamada kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşip ulaşmadığına bakılmalıdır; fakat kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşması halinde karar alınmış olmalı, kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmadığı durumlarda ise karar alın(a)mamış olmalıdır. Başka bir ifade ile, TMK m. 81'de yer alan genel kurul kararı ifadesi ile kastedilen, sadece ve sadece önerinin kabulüdür. Öneri kabul edilmiş ise karar vardır; değilse karar yoktur, genel kurul bu konuda bir hukuki işlem yapmamıştır. Kararın olmaması da önerinin kabul edilmediği sonucunu doğurmaktadır; öneri ya

⁴⁷ Antalya ve Topuz, *Medeni*, 197; MOROĞLU, anonim ortaklıklar hukukunda benzeri soruna ilişkin benzeri görüşü savunmaktadır. Bkz. Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 16-7, 138-9.

⁴⁸ Antalya ve Topuz, *Medeni*, 197; Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 16-7, 138-9.

⁴⁹ Antalya ve Topuz, *Medeni*, 197; Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 16-7, 138-9.

⁵⁰ Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 16-7. Yazar ayrıca, red kararının başlı başına bir karar olduğunu, iptal davasına da konu edilebileceğini belirtmekle birlikte (Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 139) bir önerinin reddi için red kararının gerekmediğini vurgulamaktadır. Bkz. Moroğlu, *Hükümsüzlük*, 138.

⁵¹ Hemen belirtmek gerekir ki, bu görüş açıkça belirtilmese de çekimser oyların ret oyu hükmünde olması gerektiği görüşünü onaylamaktadır. Önerinin kabul ile sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığına bakan bu görüşe göre kabul oyu olmayan bütün oylar kabul oyu olmamaları sebebiyle ret oyu hükmünde olmalıdır. Çekimser oylar da kabul oyu olmamaları sebebiyle ret oyu olarak ele alınmalıdır.

kabul edilir ve karar olur ya da kabul edilmez. Kabul edilmeme de karar alınmaması eliyle önerinin reddidir.

Hangi varyasyon olursa olsun, ilk yaklaşım önerinin kabul ile sonuçlanmadığını odağına almaktadır. Kabul ile sonuçlanması için de öneriye ilişkin, TMK m. 81'e göre, kullanılan oyların salt çoğunluğunun kabul oyu şeklinde ortaya çıkması gerekmektedir. Durum bu değilse iki varyasyon arasında bir fark oluşmakta, ilk varyasyona göre öneri reddedilmiş olmakta, diğer varyasyona göre ise öneri kabul edilmediği için genel kurul karar alamamış olmaktadır.

Bu yaklaşıma gerekçe ise oylamanın sonucunun ekonomik düzleme nasıl etki ettiğinden hareketle bulunabilir. Gerçekten, önerinin kabul edilmediği durumda ekonomik düzlemde herhangi bir sonuç ortaya çıkmamakta, tüzel kişi herhangi bir şekilde infaz edebileceği bir neticeye varamamaktadır. Dolayısıyla, kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmadığı durumlarda ister ilk varyasyona göre öneri reddedilmiş olsun ister ikinci varyasyona göre karar alınmamış olsun, ekonomik bir sonuç doğuracak bir davranış tüzel kişi tarafından gerçekleştirilmeyecektir.

Birinci yaklaşımın karşısında kanımca yerinde olan ikinci bir yaklaşım söz konusu olabilir. Bu yaklaşıma göre ise önerinin sonuçlandırılması için öneriyi sonuçlandırma gücüne sahip olan bir oy türünün kanunda öngörülmuş olan karar yeter sayısına ulaşmış olması gerekmektedir⁵². TMK m. 81'e göre kural olarak bu sayı, salt çoğunluktur. Çekimser oyların öneriyi sonuçlandırma gücünün bulunmaması sebebiyle, öneri ancak kabul veya ret oylarının karar yeter sayısı olan salt çoğunluğa ulaşması ile sonuçlandırılabilir⁵³. Kabul veya ret oyunun salt çoğunluğa ulaşmadığı

⁵² Aynı yönde bkz. Nomer, *Kişi*, 38.

⁵³ Aynı yönde bkz. Nomer, *Kişi*, 26 ve 37. AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, bu durumu farklı bir şekilde şöyle ifade etmektedirler: "... toplantıya katılan üyelerin yarısından bir fazlasının belirli bir konu hakkında olumlu veya olumsuz yöndeki irade açıklamalarıyla ortaya bir dernek kararı çıkmış olur." bkz. Jale Akipek, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt: Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022), 616. Kanımca bu ifade, anılan ikinci yaklaşım ile tamamen aynı doğrultudadır; çünkü olumlu ya da olumsuz oyların salt çoğunluğa erişememeleri halinde dernek kararının olmayacağını belirtmektedir ki bu ikinci yaklaşımda varılan sonuçtur; ancak bu ifade, ikinci yaklaşımın karar ile önerinin sonuçlandırılması arasında kurduğu bağı ve çekimser oyların bu bağın neticelenmesindeki rolünü içermemektedir. Kimi yazarlar ise karar yeter sayısına ilişkin olarak "*Oy eşitliği halinde karar alınmamış sayılacaktır.*" şeklinde bir sonuca varmaktadırlar. Bkz. Mustafa Dural ve Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022), 324,

durumda öneri sonuçlandırılmış olmayacağı için, genel kurul bir irade açıklamasında bulunamayacaktır⁵⁴. Bir önceki başlıkta açıklandığı üzere, genel kurulun irade beyanında bulunmasının sınırı öneridir; önerinin sonuçlandırılması ile genel kurul bir irade beyanında bulunabilecek, aksi durumda ise irade beyanında bulunamayacak, dolayısıyla karar alamayacaktır.

O halde, bir önerinin reddi için, onun kabul edilmemesi yetmeyecek, onun reddedilmesi gerekecektir. Onun reddedilmesi ise ancak onun ret ile sonuçlandırılması ile söz konusu olabilecektir, ki bu da ret oylarının salt çoğunluğa ulaşması anlamına gelmektedir. Kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmaması başlı başına önerinin reddedilmiş olması sonucunu doğurmayacaktır.

Bu noktada kanımca ilk yaklaşım, iki varyasyonu ile ele alınabilir ve eleştirilebilir. İlk yaklaşımın ilk varyasyonunda önerinin oylanması sonucunda iki sonuç ortaya çıkabilmektedir: kabul ya da kabul etmeme. Kabul etmeme ret ile eş tutulmaktadır. İkinci varyasyonda ise önerinin oylanması sonucunda yine iki sonuç ortaya çıkmaktadır: kabul ya da kabul etmeme. Kabul ihtimalinde karar alınmakta, kabul etmeme ihtimalinde ise karar alınmamaktadır.

N. 1405; Teoman Akünel, *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler* (İstanbul, 1995), 91; Baygın ve Nar, *Medeni*, 606. Bu yaklaşım ise kanımca anılan ikinci yaklaşım ile aynı doğrultuda değildir, zira olumsuz oyların salt çoğunluğa ulaşmasının da karar alınması sonucu doğuracağını ve dolayısıyla önerinin ret ile sonuçlanması için ret kararı alınması gerektiğini belirtmemektedir. Öte yandan, bu görüş birinci yaklaşım ile de tam olarak uyumlu değildir, zira kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmamasının tekil olarak etkisinin ne olduğu tam olarak anlaşılammamaktadır. Birinci yaklaşımın ilk varyasyonunda olduğu gibi kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmamasının tekil olarak ret anlamına geldiği ya da ikinci varyasyonunda olduğu gibi kararın alınıp alınmadığının sadece kabul oylarına bakılarak belirlenebileceği sonuçlarına varılamamaktadır. Oyların eşitliği halinde karar alınmaması, başlı başına ilk varyasyondaki gibi önerinin reddedildiği çıkarımını içermemektedir. Öte yandan bu hal, yine tek başına karar alınması için sadece kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşması gerektiği sonucuna da varmamaktadır. Kanımca bu ifade, çalışmada ele alınan sorunların çözümünde rol oynamamakta, sadece TMK m. 81 hükmünün mefhum-u muhalifindeki olasılıklardan birisini teşkil etmektedir. TMK m. 81 hükmüne göre salt çoğunlukla karar alınabilecekse, bu karar karar alma gücünü haiz oy renklerinden birisinin lehine eşitliğin bozulması ile ancak alınabilecektir; diğer durumlarda ise alınamayacaktır. Bu diğer durumlardan birisi de oyların eşitliğidir. Bu eşitlik ister kabul-ret şeklinde isterse de kabul-çekimser-ret şeklinde ortaya çıkabilir. Her iki durumda da karar alınmamış olacaktır. Bu ihtimaller detaylı olarak aşağıda çeşitli örnekler halinde ele alınmışlardır. Bkz. aşağıda III, D. Ana Sorunun Pratik Çözümü – Sayısal Örnekler.

⁵⁴ Benzer yönde bkz. Nomer, *Kişi*, 38.

Kanımca bu iki varyasyon da yerinde değildir. Yukarıda açıklanan ikinci yaklaşım çerçevesinde bir önerinin oylanması sonucunda üç sonuç ortaya çıkabilmektedir: kabul, ret ya da karar alınmaması. Kabul ihtimalinde kabul oyları, ret ihtimalinde ise ret oyları karar yeter sayısı olan salt çoğunluğa ulaşmaktadır. Karar alınmamasında ise öneriyi sonuçlandırma gücü bulunan iki oy türü olan kabul ve ret oyları salt çoğunluğa ulaşamadığı için karar alınamamakta, dolayısıyla genel kurul iradesini açıklayamamaktadır.

Dikkat edilecek olursa, TMK m. 81'deki genel kuralda herhangi bir oy renginin salt çoğunluğu aranmamaktadır. Örneğin, hükümde genel kurulun karar alınması için kabul oylarının salt çoğunluğa erişmesi gerektiği veya bunun bir sonucu olarak kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşmamasının tek başına önerinin reddedilmiş sayılması sonucunu doğurabileceği düzenlenmemektedir. Bu sebeple birinci yaklaşımın kabul oylarından hareket etmesi, kanımca kanunun düzenleme tarzı ile uyumlu değildir. Birinci yaklaşımın kabul oylarından hareket edilmesinin savunulabilmesi için, kanunun açıkça genel kurul kararını kabul oylarının salt çoğunluğa ulaşması ile ilişkilendirmesi gerekirdi, ki durum bu değildir.

Bu analize ek olarak, birinci yaklaşıma gerekçe teşkil edebilecek olan noktanın da ele alınması gerekmektedir. Bu nokta, önerinin kabul edilmemesi halinde dış dünyada hiçbir değişikliğin meydana gelmeyeceği noktasıdır. Bu nokta ilk bakışta, yukarıda da belirtildiği üzere, ekonomik olarak yerinde gözükmemektedir, gerçekten tüzel kişi dış dünyada onu harekete geçirecek bir irade beyanında bulunmamaktadır; ancak hukuk teorisi açısından durum öyle değildir. Bir durumun hukuk teorisi ile uyumlu olması, onun pozitif normlar ışığında ele alınmasını ve pozitif normlara uygun olmasını gerektirir. Kabul dışındaki diğer sonuçların ekonomik düzlemde hiçbir sonuç doğurmaması ya da infaz edilebilir olmamaları ile onların hukuken irade beyanı olup olmadıkları sorunları arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Birisinin sonucu diğerinin düzleminde çeşitli sonuçlar doğurabilir; ancak birisinin sonucu diğerinin de sonucunu doğrudan belirtmez. Başka bir ifadeyle, kabul etmemenin ekonomik olarak herhangi bir sonuç doğurmaması, başlı başına kabul etmemeyi hukuk düzleminde irade beyanı olmaktan çıkarmaz ya da onun irade beyanı olmasını sağlamaz. Onun irade beyanı olup olmaması, pozitif normlar ışığında tespit edilecektir ve bu tespit de kanımca TMK m. 81 ışığında ikinci yaklaşım çerçevesinde yapılmalıdır. Bu tespit yapıldıktan sonra ekonomik düzlemdeki sonuçları araştırılabilir ve ret kararı ile karar alınmamasının aynı sonucu doğurduğu gözlemlenebilir. Buna bir engel

yoktur; ancak tekrar belirtmekte fayda vardır ki, bu ekonomik düzlemdeki sonuç, hukuk alanındaki bir sonuca doğrudan varılmasını sağlayamaz.

İşbu alt bölümde değinilmek istenen son husus TMK m. 81 hükmünün ikinci cümlesidir. Bu cümleye göre dernek tüzük değişikliği ve derneğin feshi kararları nitelikli çoğunlukla alınmalıdır. Bu nitelikli çoğunluk, oyların üçte ikisidir. İlk yaklaşımın ilk varyasyonuna göre üçte iki kabul oyu yoksa öneri reddedilmiş sayılacak, ikinci varyasyonuna göre ise karar alınmamış olacaktır.

Kanımca ikinci yaklaşımdaki ana kurala, bu cümle ile sadece kabul oyları açısından bir istisna getirilmiştir; zira maddede anılan kararlar önerinin kabul ile sonuçlandırılmasını işaret etmektedirler⁵⁵. O halde, anılan kararları almak için kabul oylarının üçte iki çoğunluğa ulaşması aranmalı, bu önerilerin reddi için ise birinci cümledeki genel kural uygulanmalı ve salt çoğunlukla ret kararı aranmalıdır. Diğer bütün durumlarda ise karar alınmamış ve dolayısıyla genel kurul irade beyanında bulunmamış olmalıdır.

Bu açıklamalar ışığında konuyla ilgili örnekler ele alınabilir. Örneklerde görüleceği üzere çekimser oylar, sorunun çözümünün berraklaşmasında büyük rol oynayacaklardır.

D. Ana Sorunun Pratik Çözümü - Sayısal Örnekler

Ana sorunun, teorik olarak birinci yaklaşımın iki varyasyonu ve ikinci yaklaşımın tartışılması ile çözümü üzerine, pratik olarak ele alınması gerekmektedir. Bu noktada, varsayımsal bir genel kurul toplantısı üzerinden soruna mercek tutulacaktır.

Varsayımsal olarak çözümlenecek genel kurul toplantısında toplam 100 kişi katılmakta ve 100 geçerli oy kullanılmaktadır. 100 kişi ile toplantı yeter sayısı sağlanmaktadır. TMK m. 81'deki genel kural çerçevesinde 51 oy karar yeter sayısıdır. Bu 100 oyun ne şekilde ortaya çıktığına göre birbirinden ayrışacak olan çeşitli varsayımsal oylama sonuçları üzerinden sorun analiz edilecektir⁵⁶.

⁵⁵ Salt çoğunluğun kabul oylarını belirttiği ile aynı yönde bkz. M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 396 N. 1189.

⁵⁶ Oylama sonuçlarında belirtilmeyen oy türüne hiç oy çıkmamıştır. Çekimser oyların olduğu ihtimallerde çekimser oylara ilişkin görüşlere yer verilmiştir; çekimser oyların olmadığı ihtimallerde ise çekimser oylara ilişkin tartışmalara girilmemiştir.

1. Oylama Sonucunun 99 Çekimser ve 1 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 99 Çekimser ve 1 Ret oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-1’de görülebilir.

Oylama sonucu: 99 Çekimser 1 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 1 Ret oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(ii) Geçerli 1 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 100 Ret oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 100 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 1 Ret oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-1		

Görüldüğü üzere; (i), (ii), (iii), (iv) ve (v) numaralı sonuçlarda önerinin reddedildiği sonucuna varılmaktadır. Halbuki genel kurulda önerinin reddedilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiş olan sadece bir üye bulunmaktadır, diğer üyelerin tamamı ne ret ne de kabul yönünde oy kullanmışlardır. Bir üyenin iradesi, bu beş sonucun tamamında genel kurulun iradesini tek başına şekillendirebilmektedir. Bu sonuçlardan herhangi birisi kabul edilirse, gerçekte öneriyi reddetmeyen genel kurulun iradesi önerinin reddi/kabul edilmemesi şeklinde ortaya çıkacaktır. Bu durum da kanımca

genel kurulun iradesinin ne denli sağlıklı olduğu açısından soru işaretleri ortaya çıkaracaktır.

Kanımcıca varılması gereken doğru sonuç (vi) numaralı sonuçtur. Bu sonuca göre genel kurulda öneriyi sonuçlandırma gücü olan kabul ve ret oyları 51 oya ulaşamadıkları için genel kurul karar alamamıştır, bir irade beyanında bulunamamıştır. Dolayısıyla öneri henüz sonuçlandırılmamıştır.

2. Oylama Sonucunun 99 Çekimser ve 1 Kabul Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 99 Çekimser ve 1 Kabul oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-2’de görülebilir.

Oylama sonucu: 99 Çekimser 1 Kabul	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli bir oy vardır ve o da 1 Kabul oyudur. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 1 Kabul oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 99 Ret 1 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 99 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 1 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-2		

Görüldüğü üzere (iii) ve (v) numaralı sonuçlarda öneri reddedilmektedir. Bu sonucun sebebi, çekimser oylara ilişkin yaklaşımlar ne olursa olsun, genel kurul kararlarına ilişkin görüşün sadece kabul oylarına odaklanmasıdır. Sebep bu ise de, oylama sonucunda hiçbir üyenin önerinin reddi yönünde iradesini bildirmediği sabit iken, genel kurulun iradesinin önerinin reddi/kabul edilmemesi şeklinde çıkması, kanımca genel kurulun gerçek iradesini yansıtmayan bir sonuçtur. Bu sebeple genel kurulun iradesinin sağlıklı olup olmadığı yönünde sorunlar doğabilecektir.

(i), (ii), (iv) ve (vi) numaralı sonuçlarda ise çekimser oylara ilişkin yaklaşımlardaki farklılıklar belirginleşmektedir. Bunun sebebi de genel kurul kararlarına ilişkin savunulan yaklaşımdır. (i) ve (ii) numaralı sonuçlarda çekimser oyların geçersiz sayılması sebebiyle öneri sadece bir üyenin kabul oyu sonucunda kabul edilmektedir. Halbuki oylamaya yüz üye katılmıştır. Sadece bir üyenin oyu ile genel kurulun kabul kararı alması kanımca genel kurulun gerçek iradesini yansıtmamaktadır. Benzeri bir durum (iv) numaralı sonuç için de söz konusudur. Bu sonuçta da çekimser oylar ret oyu olarak ele alındığı için, genel kurul 99'a 1 oy ile öneriyi reddetmektedir. Halbuki genel kurula katılan üyelerin bir tanesi dahi iradesini ret yönünde belirtmemiştir. Bu iki sonuçta da genel kurula katılan üyelerin oylama sonucu ile genel kurulun açıklanan iradesi arasında uyumsuzluk bulunmaktadır.

Kanımca (vi) numaralı sonuç varılması gereken sonuçtur. Bu sonuca göre öneriyi sonuçlandırma gücü bulunan oy türleri olan kabul ve ret oylarından herhangi birisi karar yeter sayısına ulaşamadığından genel kurul bir irade açıklamamaktadır. Dolayısıyla öneri sonuçlandırılmamıştır.

3. Oylama Sonucunun 51 Kabul ve 49 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 51 Kabul ve 49 Ret oyunun sayıldığı durumda, genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım iki sonuç vermektedir. Bu sonuçlar Tablo-3'te görülebilir.

Oylama sonucu: 51 Kabul 49 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Görüşlerin çıktıkları	(i) 51 Kabul oyu vardır, karar alınmıştır ve öneri kabul edilmiştir.	(ii) 51 Kabul oyu vardır, öneri kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Tablo-3		

Görüldüğü üzere genel kurul kararlarına ilişkin hangi görüş savunulursa savunulsun, bu ihtimalde varılan sonuçlar aynı olmaktadır. Öneri kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır.

4. Oylama Sonucunun 51 Kabul ve 49 Çekimser Oy Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 51 Kabul ve 49 Çekimser oyun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-4’te görülebilir.

Oylama sonucu: 51 Kabul 49 Çekimser	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) 51 Kabul oyu vardır, karar alınmıştır ve öneri kabul edilmiştir.	(ii) 51 Kabul oyu vardır, öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).

Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 51 Kabul oyu vardır, karar alınmıştır ve öneri kabul edilmiştir.	(iv) 51 Kabul oyu vardır, öneri kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 51 Kabul oyu vardır, karar alınmıştır ve öneri kabul edilmiştir.	(vi) 51 Kabul oyu vardır, öneri kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Tablo-4		

Görüldüğü üzere çekimser oylara ve genel kurul kararlarına ilişkin hangi görüş savunulursa savunulsun, bu ihtimalde varılan sonuç aynı olmaktadır. Öneri kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır.

5. Oylama Sonucunun 50 Kabul, 49 Ret ve 1 Çekimser Oy Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 50 Kabul, 49 Ret ve 1 Çekimser oyun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-5'te görülebilir.

Oylama sonucu: 50 Kabul 49 Ret 1 Çekimser	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 50 Kabul oyu ve 49 Ret oyu vardır. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 50 Kabul ve 49 Ret oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 50 Ret 50 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 50 Kabul ve 50 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı

		olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 50 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 50 Kabul, 49 Ret ve 1 Çekimser oy vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-5		

Görüldüğü üzere altı sonuç arasındaki ana ayrışma genel kurul kararlarına ilişkin yaklaşım tercihinde ortaya çıkmaktadır. Kabul oyları eksenli olan birinci yaklaşım kabul edildiğinde, kural olarak 51 Kabul oyuna ulaşılmadığı için öneri kabul edilmemiş/reddedilmemiş olmaktadır. Bunun tek istisnasını çekimser oyların geçersiz sayıldığı yaklaşım oluşturmaktadır, o durumda da öneri kabul edilmektedir.

Diğer yaklaşıma göre ise öneri ya oyçokluğu ile kabul edilmekte ya da sonuçlandırılmamış olmaktadır. Kanımca, öneri sonuçlandırılmamıştır ve (v) numaralı sonuçtaki gibi oyların eşitliği söz konusu değildir. Bu sebeple (vi) numaralı sonuca varılması gerekmektedir.

6. Oylama Sonucunun 50 Kabul, 49 Çekimser ve 1 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 50 Kabul, 49 Çekimser ve 1 Ret oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-6'da görülebilir.

Oylama sonucu: 50 Kabul 49 Çekimser 1 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 50 Kabul ve 1 Ret oyu vardır. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 50 Kabul ve 1 Ret oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 50 Ret 50 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 50 Kabul ve 50 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 50 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 50 Kabul, 1 Ret ve 49 Çekimser oy vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-6		

Görüldüğü üzere bir önceki ihtimale benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Kabul edilecek görüşlere göre ret, önerinin sonuçlandırılmaması ve kabul sonuçları ortaya çıkmaktadır. Kanımca, öneriyi sonuçlandırma gücü bulunan oy türlerinden (kabul/ret) birisinin 51 yeter sayıya ulaşamaması sebebiyle ortaya çıkan (vi) numaralı sonuç yerinde olan sonuçtur.

7. Oylama Sonucunun 50 Çekimser ve 50 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 50 Çekimser ve 50 Ret oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-7’de görülebilir.

Oylama sonucu: 50 Çekimser 50 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 50 Ret oyu vardır. Öneri reddedilmiştir.	(ii) Geçerli 50 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 100 Ret vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 100 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 50 Çekimser ve 50 Ret oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 50 Çekimser ve 50 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-7		

Görüldüğü gibi varılan sonuçlardan beş tanesinde farklı görüşlerden hareketle de olsa önerinin kabul edilmemesi/reddedilmesi sonucu doğmaktadır. Genel kurula katılan üyelerin yeter sayı kadar çoğunluğu, ret oyu vermemesine rağmen bu sonuca varılması kanımca yerinde değildir. Bu sebeple (vi) numaralı sonuç öne çıkarılmalı ve öneriyi sonuçlandırabilme

gücü olan oy türlerinden (kabul/ret) birisinin salt çoğunluğa ulaşamaması sebebiyle genel kurulun irade beyanında bulunamadığı kabul edilmelidir. Bu sebeple, öneri henüz sonuçlandırılmamıştır.

8. Oylama Sonucunun 50 Çekimser ve 50 Kabul Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 50 Çekimser ve 50 Kabul oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-8’de görülebilir.

Oylama sonucu: 50 Çekimser 50 Kabul	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 50 Kabul oyu vardır. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 50 Kabul oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 50 Ret ve 50 Kabul oyu bulunmaktadır. 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 50 Ret ve 50 Kabul oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 50 Çekimser ve 50 Kabul oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 50 Çekimser ve 50 Kabul oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-8		

Görüldüğü üzere altı sonucun içerisinde önerinin kabulü, önerinin reddi ve önerinin sonuçlandırılmaması sonuçlarının tamamı ortaya çıkmaktadır. Kanımca, (vi) numaralı sonuç yerindedir, zira öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türleri (kabul/ret) karar yeter sayısına ulaşamamışlardır. (i) ve (ii) numaralı sonuçlarda kabul sonucuna varılması kanımca yerinde değildir; çünkü kabul oyları genel kurulda oy kullanan üyelerin salt çoğunluğuna ulaşamamıştır. (iii) ve (v) numaralarda ortaya çıkan ret sonucu da kanımca yerinde değildir; zira genel kurul üyelerinden bir tanesi dahi ret yönünde irade göstermemişlerken, önerinin reddedilmesi genel kurulun gerçek iradesini yansıtmayacaktır. Bu sebeple kanımca önerinin sonuçlandırılmadığı, genel kurulun bir irade açıklamasında bulunamadığı sonucuna varılmalıdır.

9. Oylama Sonucunun 50 Kabul ve 50 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 50 Kabul ve 50 Ret oyunun sayıldığı durumda, genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım iki sonuç vermektedir. Bu sonuçlar Tablo-9’da görülebilir.

Oylama sonucu: 50 Kabul 50 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Görüşlerin çıktıkları	(i) 50 Kabul oyu vardır. 51 Kabul oyu bulunmamaktadır, öneri kabul edilmemiştir.	(ii) 50 Kabul ve 50 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-9		

Görüldüğü üzere bu durumda oy eşitliği söz konusudur⁵⁷ ve iki sonuç ortaya çıkmaktadır. (i) numaralı sonuca göre öneri kabul edilmediği için reddedilmiş iken, (ii) numaralı sonuca göre öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türleri (kabul/ret) karar yeter sayısına ulaşamadıkları için karar alınamamış, genel kurul irade açıklayamamıştır. Kanımca (ii) numaralı sonuç yerindedir. Karar yeter sayısına her iki tarafın da ulaşamadığı durumda, bir taraf lehine sonuç doğurulması, kanunda karar yeter sayısının aranması ile bağdaşmayacaktır. Kanunda benimsenen çözüm, genel kurulun iradesini açıklayabilmesi için karar yeter sayısına ulaşılmasıdır. Somut olayda bu gerçekleşmemiştir. Bu sebeple genel kurul irade açıklayamamıştır.

10. Oylama Sonucunun 49 Kabul, 50 Çekimser ve 1 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 49 Kabul, 50 Çekimser ve 1 Ret oyunun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-10'da görülebilir.

Oylama sonucu: 49 Kabul 50 Çekimser 1 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 49 Kabul ve 1 Ret oyu vardır. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 49 Kabul ve 1 Ret oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. Öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).

⁵⁷ Oy eşitliğine ilişkin öğretilerdeki yaklaşımlar ve eleştirisi için bkz. yukarıda III, C. Ana Sorunun Teorik Çözümü dn. 53.

Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 49 Kabul 50 Çekimser 1 Ret oyu vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 49 Kabul 50 Çekimser 1 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-10		

Görüldüğü üzere altı sonuç geniş bir yelpazede oluşmaktadır: kabul, red ve karar alınamaması. (i) ve (ii) numaralı kabul sonuçları ve (iv) ve (v) numaralı ret sonuçları kanımca yerinde değıllerdir; çünkü genel kurulda kabul ya da ret oyları kanunda aranan yeter sayıya ulaşamamışlardır. Hal bu iken genel kurulun kabul ya da ret yönünde irade belirttiğinin savunulması kanımca mümkün değıldir. (vi) numaralı sonuç ise varılması gereken sonuçtur. Öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türleri karar yeter sayısına ulaşamamışlardır, bu sebeple karar alınamamıştır, genel kurul herhangi bir irade açıklayamamıştır.

11. Oylama Sonucunun 49 Kabul, 50 Ret ve 1 Çekimser Oy Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 49 Kabul, 50 Ret ve 1 Çekimser oyun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünöldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-11’de görölebilir.

Oylama sonucu: 49 Kabul 50 Ret 1 Çekimser	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değıerlendiren görüş	(i) Geçerli 49 Kabul ve 50 Ret oyu vardır. Öneri kabul edilmemiştir.	(ii) Geçerli 49 Kabul ve 50 Ret oyu olduğu için öneri alınan ret kararı ile

		sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. Öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 49 Kabul 50 Ret 1 Çekimser oy vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 49 Kabul 50 Ret 1 Çekimser oy vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-11		

Görüldüğü üzere bir önceki ihtimaldekine benzer bir şekilde ret, kabul ve karar alınamaması şeklinde üç farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Kanımca, yine bir öncekine benzer bir şekilde (vi) numaralı sonuç yerindedir.

12. Oylama Sonucunun 49 Kabul ve 51 Çekimser Oy Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 49 Kabul ve 51 Çekimser oyun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler. Bu sonuçlar Tablo-12’de görülebilir.

Oylama sonucu: 49 Kabul 51 Çekimser	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 49 Kabul oyu vardır. Öneri kabul edilmiştir.	(ii) Geçerli 49 Kabul oyu olduğu için öneri alınan kabul kararı ile sonuçlandırılmıştır (kabul edilmiştir).
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 51 Ret ve 49 Kabul oyu bulunmaktadır. Öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 49 Kabul 51 Çekimser oy vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 49 Kabul 51 Çekimser oy vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-12		

Görüldüğü üzere, sonuçlar kabul, ret ve karar alınmaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kanımca yerinde olan sonuç, öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinin (kabul/ret) karar yeter sayısına ulaşamamış olması sebebiyle (vi) numaralı sonuçtur. Her ne kadar çekimser oylar karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşmış olsalar dahi, çekimser oyların öneriyi sonuçlandırma gücü olmadığı için, genel kurul bir karar alamamış, herhangi bir irade beyanında bulunamamıştır.

13. Oylama Sonucunun 49 Kabul ve 51 Ret Oyu Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 49 Kabul ve 51 Ret oyunun sayıldığı durumda, genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım iki sonuç vermektedir. Bu sonuçlar Tablo-13'te görülebilir.

Oylama sonucu: 49 Kabul 51 Ret	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Görüşlerin çıktıkları	(i) 49 Kabul oyu vardır. 51 Kabul oyu bulunmamaktadır, öneri kabul edilmemiştir.	(ii) 49 Kabul ve 51 Ret oyu vardır. Öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Tablo-13		

Görüldüğü gibi, iki durumda da aynı sonuca varılmaktadır. (i) numaralı sonuçta öneri kabul edilmediği için reddedilmekte, (ii) numaralı sonuçta ise öneri genel kurulun iradesini ret kararı olarak açıklaması suretiyle alınan ret kararı ile sonuçlandırılmaktadır.

14. Oylama Sonucunun 33 Kabul, 33 Ret ve 34 Çekimser Oy Olduğu Varsayım

Yapılan oylama sonucunda 33 Kabul, 33 Ret ve 34 Çekimser oyun sayıldığı durumda, çekimser oylara ilişkin üç farklı yaklaşım ve genel kurul kararlarına ilişkin iki farklı yaklaşım bir arada düşünüldüklerinde toplam altı sonuç vermektedirler⁵⁸. Bu sonuçlar Tablo-14'te görülebilir.

⁵⁸ Benzeri bir ihtimal, *GÖKDEMİR TAMER* tarafından da dikkate alınmıştır. Yazar, böyle bir durumda önerinin reddinin adil olmayacağını vurgulamış, bu adaletsizliğin İsviçre hukukunda olan çekimser oyların dikkate alınmayacağını belirten hükme benzer bir hükmün tesis edilmesi eliyle çözülebileceğini belirtmiştir. Bkz. Gökdemir Tamer, *Anonim*, 66 dn. 236. Bu konu aşağıda ele alınacaktır. Bkz. aşağıda III, E. Değerlendirmeler.

Oylama sonucu: 33 Kabul 33 Ret 34 Çekimser	“Kabul oyları karar yeter sayısına ulaşmamışsa öneri kabul edilmeme (reddedilme/karar alınmaması) ile sonuçlandırılmıştır” görüşü	“Genel kurulun irade açıklayabilmesi (karar alabilmesi) için oylanan öneriyi sonuçlandırma gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisinin karar yeter sayısına ulaşması gereklidir” görüşü
Çekimser oyları geçersiz oy olarak değerlendiren görüş	(i) Geçerli 33 Kabul ve 33 Ret oyu vardır. Öneri, kabul oyları salt çoğunluğa erişemedikleri için kabul edilmemiştir.	(ii) Geçerli 33 Kabul ve 33 Ret oyu vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan salt çoğunluğa ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Çekimser oylara ret oyu hükmü atfeden görüş	(iii) 64 Ret ve 33 Kabul oyu bulunmaktadır. 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(iv) 64 Ret ve 33 Kabul oyu bulunmaktadır. Öneri alınan ret kararı ile sonuçlandırılmıştır (reddedilmiştir).
Çekimser oylara çekimser oy hükmü atfeden görüş	(v) 33 Kabul, 33 Ret ve 34 Çekimser oy vardır ve 51 Kabul oyu yoktur. Öneri kabul edilmemiş, dolayısıyla reddedilmiştir.	(vi) 33 Kabul, 33 Ret ve 34 Çekimser oy vardır. Öneriyi sonuçlandırabilme gücü olan oy türlerinden (kabul/ret oyları) birisi karar yeter sayısı olan 51 oya ulaşamamıştır. Genel Kurul karar alamamıştır, öneri sonuçlandırılmamıştır.
Tablo-14		

Görüldüğü üzere, altı sonuç ihtimalinden üç farklı sonuç ortaya çıkmaktadır: kabul, ret ve karar alınmaması. Kabul ve ret ihtimallerinde, 33'er oy alan bu oy türlerinin iradesi, bütün genel kurulun iradesi olarak şekillenmektedir ki bu kanımca yerinde bir sonuç değildir. Bu sebeple, çekimser oyları da geçersiz saymamasının da etkisiyle, (vi) numaralı sonuç yerindedir, öneri sonuçlandırılmamıştır. Genel kurul herhangi bir irade beyanında bulunamamıştır.

E. Değerlendirmeler

Genel kurul kararları çekimser oyları ekseninde gerek teorik olarak gerekse de pratik olarak anılan ihtimaller çerçevesinde analiz edilmişlerdir. İhtimaller elbette çoğaltılabilir, bu ihtimallerden başka bir somut olayla da karşılaşmak mümkündür. Bu noktada ihtimallere ve çıkan sonuçlara ilişkin değerlendirmeler yapılabilir.

İlk olarak ihtimallerin gerçekleşme olasılıkları üzerinde durulmalıdır. İhtimallerin bazıları, gerçekleşmesi çok güç ihtimaller olarak göze çarpabilir. Bu gerçekten de böyledir. Bir oylamada üyelerin çok büyük bir çoğunluğunun çekimser oy vermesi olasılığı neredeyse sıfır olabilir; ancak bu durum olasılığın sıfır olduğu anlamına gelmemektedir. Hukuk düzenince açıkça yasaklanmadığı müddetçe her somut olaya hukuk düzeni bir şekilde çözüm bulmak zorundadır, hukukun gerçekleşme ihtimali düşük olayları dışlaması söz konusu olamaz. Bu sebeple, varılacak teorik sonucun ya da savunulacak fikirlerin gerçekleşme ihtimalleri düşük olsun ya da olmasın bütün ihtimalleri kapsamaması gerekmektedir. Bu sebeple yapılan analizlerde bu türden ihtimallere de yer verilmiştir.

İkinci olarak, ihtimallerin çözümlerinden de görüleceği üzere, önerinin sonuçlandırılmaması ile karşılaşmaktadır. Kanımca, bu duruma kanun koyucu tarafından bir çözüm bulunması gerekmektedir. Önerinin sonuçlandırılmadığı durumların ne kadar sürebileceği, bir başka deyişle önerinin bir noktada sonuçlandırılmasının gerekip gerekmediği üzerine kanun koyucunun bir tercih yapması uygun olacaktır.

Nitekim, TTK m. 390/3'te Anonim Ortaklık yönetim kurulu kararlarına ilişkin olarak kanun koyucu şöyle bir düzenleme getirmiştir: *“Oylar eşit olduğu takdirde o konu gelecek toplantıya bırakılır. İkinci toplantıda da eşitlik olursa söz konusu öneri reddedilmiş sayılır.”*. Görüldüğü gibi kanun koyucu, sadece oyların eşitliği ihtimaline ilişkin de olsa, önerinin sonuçlandırılmamasının yalnızca bir oylama sürebileceğini düzenlemiştir. Bu hükmün kıyasen dahi olsa diğer özel hukuk tüzel kişilerine uygulanabilmesi kanımca mümkün değildir; zira TMK m. 5 çerçevesinde özel hukuk tüzel kişilerine ilişkin temel hükümler TTK'daki anonim ortaklık hükümleri değildir. Bu sebeple benzeri amaca dönük bir düzenlemenin TMK'da tüzel kişilerin tamamına ve dolayısıyla diğer tüzel kişilerin organlarına da uygulanabilir bir şekilde getirilmesi yerinde olacaktır. Takdir, şüphesiz kanun koyucundur.

IV. SONUÇ

Çalışmada çekimser oylara ilişkin ve dernek genel kurul kararlarına ilişkin ayrı ayrı çeşitli sonuçlara ulaşılmış, bunlar çeşitli pratik örnekler üzerinden analize tabi tutulmuşlardır.

Çalışmada ilk olarak çekimser oylar etraflıca ele alınmışlardır. Bu çerçevede yapılan incelemelerde genel kurulda oylanana öneriye ilişkin çekimser yöndeki irade açıklamalarının tıpkı kabul ve ret yönlü olanlar gibi birer oy oldukları sonucuna varılmıştır. İzleyen bölümde, bunların kullanılıp kullanılmayacakları dernek tüzükleri ve Anayasa'daki temel ilkeler çerçevesinde incelenmiş ve karine olarak bunların kullanılmasının mümkün olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak ise çekimser yöndeki irade açıklamalarının oylamanın sonunca yapılan oy sayımında çekimser oy olarak ele alınması gerektiği, ret ya da geçersiz olarak sayılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Bu sonuçlar ışığında ana sorun çeşitli şekillerde ele alınmıştır. İlk olarak genel kurul kararlarının gündemdeki öneri üzerinden anlaşılması gerektiği, kararın sınırının bu öneri olduğu ve dolayısıyla kararın bu öneriyi sonuçlandırmak anlamına geldiği tespit edilmiştir. İkinci olarak ise ana sorunun teorik çözümü yapılmış ve önerinin reddedilmesi için mevcut pozitif hukuka göre ret kararı alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Son olarak ise ana soruna ilişkin çeşitli varsayımsal genel kurul oylama sonuçları üzerinden hem çekimser oylar hem de genel kurul kararlarına ilişkin ele alınan görüşler tartışılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda önerinin sonuçsuz kalacağı pek çok durum olduğu görülmüş, bu sonuçsuzluğun giderilmesi gerektiği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.

KAYNAKÇA

1. Akipek, Jale, Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman. *Türk Medeni Hukuku Birinci Cilt: Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.
2. Aküinal, Teoman. *Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler*. İstanbul, 1995.
3. Altaş, Hüseyin. *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri (TMK m. 1-7)*. Ankara: Yetki Yayınları, 2020.
4. Antalya, Gökhan ve Murat Topuz. *Medeni Hukuk: Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, Marmara Hukuk Yorumu C. 1*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
5. Arslanlı, Halil. *Anonim Şirketler II – Anonim Şirketin Organizasyonu*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1959.
6. Baygın, Cem ve Ahmet Nar. *Medeni Hukuk Dersleri – I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
7. Boyar, Oya. *Anayasa ve Özel Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
8. Coştan, Hülya. “Yönetim Kurulunun Karar Alma Usulleri, Oy Hakkı, Yetersayılar ve Toplantı Talep Hakkı.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 28, 3 (2012): 155-190.
9. Çeker, Mustafa. *Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı – Hukuk Fakültesi, 2000.
10. Dağ, Üner. *Anonim Ortaklıklarda Pay Sahibi Açısından Oy Hakkının Kazanılması ve Kullanılması*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 1996.
11. Domaniç, Hayri. *Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi C. 2*. İstanbul: 1988.
12. Dural, Mustafa ve Tufan Ögüz. *Türk Özel Hukuku C. II: Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2022.
13. Dural, Mustafa ve Suat Sarı. *Türk Özel Hukuku C. I: Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023.
14. Evren, Çınar Can. “İdare Hukukunda Kurul Üyesinin Çekimsiz Oy Kullanması.” *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, 1 (Nisan 2020): 1551-1562.
15. Gökdemir Tamer, Tülay. *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Oy Hakkının Kapsamı ve Etkisi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.

16. İmregün, Oğuz. *Anonim Ortaklıklar*. İstanbul: Yasa Yayıncılık A.Ş., 1989.
17. Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (kazanci.com.tr)
18. Kılıçoğlu, Ahmet. *Medeni Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2023.
19. Kırca, İsmail, Feyzan Şehirli Çelik ve Çağlar Manavgat. *Anonim Şirketler Hukuku, C. 2/2, Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı, 2017.
20. Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı*. İstanbul: Garanti Matbaası, 1968.
21. Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt 1*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.
22. Köprülü, Bülent. *Medeni Hukuk Genel Prensipler – Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler – Tüzel Kişiler) (1-2. Kitaplar)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları - Acar Matbaacılık Tesisleri, 1984.
23. Moroğlu, Erdoğan. *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
24. Nomer, Haluk N. *Kişi Birliklerinde Genel Kurul Kararlarının Geçersizliğine İlişkin Temel Esaslar*. İstanbul: Beta Basım AŞ, 2008.
25. Oğuzman, Kemal ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk: Giriş – Kaynaklar – Temel Kavramlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
26. Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024.
27. Okçuoğlu, Yavuz. “Anonim ve Kooperatif Şirketler Genel Kurul Kararlarının İptali İçin Gerekli Olan Muhalefet ve Muhalefeti Tutanağa Geçirilmesi (TTK 381/1 ve Koop K. 53/1).” içinde *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II (11-12 Ocak 1985)*, 269-283. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, 1985.
28. Özsunay, Ergun. *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler, Tüzel Kişilerin Genel Teorisi, Dernekler, Vakıflar*. İstanbul 1982.
29. Paslı, Ali. “Anonim Ortaklık Genel Kurulunda Kullanılan ‘Oy’un Hukuki Niteliği (Bölüm I: Kavram).” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXVII, 1-2 (2009): 167-182.
30. Poroy, Reha, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku I*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
31. Sabuncu, Burak. “*Derneklerde Genel Kurul Organı*.” Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2021.

32. Serozan, Rona, Yeşim Atamer ve Baki İlkay Engin. *Serozan Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık 2022.
33. Süleymanlı, Server. *Anonim Şirketlerde Oy Hakkı*. Bakı: 2005.
34. Şener, Esat. *Kişinin (Şahsın) Hukuku – Dernekler ve Vakıflar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997.
35. Tekinalp, Ünal. “Olumlu veya Çekimsiz Oy Kullanan Payscale İptal Davası Açabilir mi?” *İktisat ve Maliye* 29, 7 (1982): 278-280.
36. Teoman, Ömer. *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü T. İş Bankası Vakfı – Hukuk Fakültesi, 1983.
37. Tüzemen Atik, Ebru. “Anonim şirket Genel Kurul Kararlarının İptalinde ‘Muhalefetin Tutanağa Geçirilmesi’ Koşulu ve Özellikle ‘Peşinen Muhalefet’in Geçerliliği Sorunu.” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 1 (2022): 1006-1046.
38. Uysal, Levent. “6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Kapsamında Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu – I.” *TBB Dergisi*, 80 (2009): 315-366.
39. Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. *Türk Medeni Hukuku C. 1- Cüz 1 – Umumi Esaslar*. İstanbul: Nur Ofset Matbaa ve Klişe Sanayii Kol. Şti., 1959.
40. Yılmaz, Süleyman. *Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.

